

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra psychologie

EFEKTIVITA VZDĚLÁVACÍHO KURZU DEVATERO ÚSPĚŠNÉHO RODIČE PERSPEKTIVA RODINNÝCH VZTAHŮ A OSOBNOSTNÍCH STRUKTUR ZÚČASTNĚNÝCH RODIČŮ A JEJICH DĚTÍ

EFFECTIVENESS OF THE NINE PRINCIPLES OF SUCCESSFUL PARENT TRAINING
COURSE PERSPECTIVE ON THE FAMILY RELATIONSHIPS AND PERSONALITY
STRUCTURES OF THE PARTICIPATING PARENTS AND THEIR CHILDREN

Bakalářská práce

Autor: **Mgr. Hana Zuntová**

Vedoucí práce: **doc. PhDr. Michal Čerešník, Ph.D.**

Olomouc
2023

Ráda bych tímto poděkovala vedoucímu mé práce panu doc. PhDr. Michalu Čerešníkov, PhD. za cenné rady, trpělivost a vstřícnost při vedení této práce. Děkuji také svým dcerám za pochopení se mnou sdílet starosti a radosti při psaní této práce. Děkuji všem účastníkům vzdělávacího programu Devatero úspěšného rodiče a jejich dětem, kteří byli zároveň respondenti výzkumné části.

Místopřísežně prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma: *„Efektivita vzdělávacího kurzu Devatero úspěšného rodiče. Perspektiva rodinných vztahů a osobnostních struktur zúčastněných rodičů a jejich dětí.“* vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucího diplomové práce a uvedla jsem všechny použité podklady a literaturu.

V Olomouci dne:

Podpis:

Obsah

Úvod.....	5
TEORETICKÁ ČÁST	6
1 Rodinné vztahy	7
1.1 Základní principy a definice rodiny	8
1.2 Funkce rodiny.....	8
2 Role rodičů.....	11
2.1 Rodičovství	11
2.2 Role rodičů jako významná změna.....	12
3 Výchovné styly rodičů.....	16
3.1 Model stylů výchovy dle Lewina	17
3.2 Model čtyř stylů výchovy	18
3.3 Model devíti polí	19
3.4 Modely výchovných stylů dle Darlingové, Steinberga a Toyokawy	20
4 Houževnatost.....	21
5 Rodičovské vzdělávání.....	22
5.1 Výzkumné studie k tématu rodičovské vzdělávání	22
5.2 Program Devatero úspěšného rodiče	24
5.3 Základy programu Devatero úspěšného rodiče.....	25
5.4 Principy programu Devatero.....	27
5.5 Rozložení programu Devatero	27
VÝZKUMNÁ ČÁST	30
6 Výzkumný problém.....	31
6.1 Výzkumný cíl a výzkumné otázky	31
6.2 Sběr dat	32

6.3	Výzkumný soubor.....	34
6.4	Etické zabezpečení dat výzkumu.....	35
6.5	Analýza výsledků	35
6.6	Rekapitulace výzkumných otázek a výsledků	37
7	Diskuse.....	46
	Závěr	53
	Souhrn.....	54
	Seznam literatury.....	56
	Seznam tabulek.....	60
	Přílohy	61

Úvod

Cílem této bakalářské práce je popsat možný vztah rodičovského vzdělávání na výchovný styl rodičů. Vztahy mezi rodiči a dětmi jsou častou náplní diskuzí dospělých lidí, nejen když se sejdou osobně, ale dnes také na sociálních sítích. V diskuzích se objevují otázky, jak se vyrovnat s chováním dětí, které rodiče nečekali. Chtějí se vyrovnat s vlastním selháním ve výchově. Intuitivně proto vyhledávají rady a pomoc v odborných knihách, dávají na rady přátel a v neposlední řadě také vyhledávají rodičovské vzdělávání.

Programy pro vzdělávání rodičů v České republice jsou nabízeny na různých místech a mají různá zaměření. Přestože podpora rodiny, včetně vzdělávání rodičů v oblasti výchovy dětí, je prioritou v celé Evropské unii a v České republice je podporována Ministerstvem práce a sociálních věcí v Národní zprávě pro rodinu, není vytvořen ucelený, sjednocený systém. Rodiče mají k dispozici odbornou literaturu, diskuzní fóra na sociálních sítích a zmíněné různé vzdělávací programy, ale problém může být v různorodosti získávaných informací, které aplikují při výchově dětí.

Zajímá nás, zda může existovat vztah mezi absolvováním vzdělávacího programu a výchovným stylem rodičů. Vybrali jsme program Devatero úspěšného rodiče, který probíhá v devíti na sebe navazujících setkáních. Program nabízí rodičům podporu při vytváření vzájemných respektujících vztahů v rodině. Rodiče chtějí získat informace o výchovných postupech, vhodných technikách a také potřebují podporu, povzbuzení a sdílení. Dále nás zajímá, zda má souvislost osobnostní vlastnost, kterou je houževnatost, se snahou rodičů o změnu výchovného stylu.

Tato práce je rozdělena na dvě části teoretickou a praktickou. V teoretické části bude popsána problematika rodinné výchovy, výchovných stylů a jejich určujících faktorů. Bude představen program Devatero úspěšného rodiče. Praktická část práce bude sledovat vztah mezi programem Devatero a výchovným stylem rodičů a osobnostní dispozicí kvantitativní metodou výzkumu pomocí dotazníku. Budou stanoveny výzkumné otázky a provedena analýza sesbíraných výsledků. Výsledky mohou být podkladem pro otevření diskuze o potřebnosti uceleného rodičovského vzdělávání v České republice.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Rodinné vztahy

Mít dobré rodinné vztahy je pro každého jedince základní potřeba, jak na startu života, tak v jeho průběhu. Prožívat první roky života v rodinném prostředí, které je objímající, podnětné a láskyplné, přináší jedinci obrovské výhody do jeho dalšího života. Pokud se vztahy v rodině podaří, může to pro člověka znamenat podporu, útěchu a pomoc. Na druhou stranu rodinné vztahy nejsou vždy ideální a spousta současných rodin je nefunkčních. Když se rodina rozpadá, pro dítě to znamená ztrátu blízkého vztahu s některým rodičem. Podle dat Českého statistického úřadu, která jsou zpracována dle podkladů Ministerstva spravedlnosti České republiky, bylo v roce 2021 rozvodem ukončeno 21,1 tisíce manželství, tento údaj byl o 3 % menší než v předchozím roce 2020 a nejméně od počátku století. Přesto, že se jedná o klesající trend rozvodovosti, je údaj o počtu dětí, které žijí v rozpadlém soužití, velké číslo. Jedná se celkem o 20,4 tisíce nezletilých dětí (Český statistický úřad, 2022).

Pokud rodina neposkytla dítěti bezpečné prostředí, často má jedinec problémy věřit sobě (nízké sebevědomí), světu nebo jiným lidem. Základní důvěře se dítě učí v raném dětství. Podle Eriksona (2015), který rozdělil vývojové etapy člověka do osmi věků se základní důvěře ve svět učí dítě především ve vazbě na matku. Matka představuje mateřskou osobu, která je pro dítě stále k dispozici a uspokojuje jeho potřeby. Tato stálost pečující osoby poskytne dítěti základní pocit důvěry ve vnější svět. Na základě této důvěry si odnáší do dalšího života naději. Jsou to právě matky, které svým způsobem opatrování, důsledností, pozorností a péčí o individuální potřeby dítěte utvářejí pocit důvěryhodnosti. Tím, jak se dítě učí spoléhat se na péči druhých, naučí se věřit ve vlastní schopnosti a vytvářet si základ pro trvalou identitu vlastního já. Takto vytvořená důvěra v druhé lidi a ve svět je pro dítě a jeho další život základní psychologickou potřebou (Erikson, 2015). Rodiče mohou vytvářet v dobré víře velmi těsné vztahy, své děti hýčkají a příliš chrání před vnějším světem. Dítě může získat pocit, že samo nic nezvládne a vzdá se odvahy zkoušet nové věci. Rovněž mohou rodiče v dítěti vyvolat pocit, že všechno, do čeho se pustí, úspěšně zvládne a dosáhne svých vysokých cílů. Když se to však nepodaří, zažije velký pocit selhání jak svých, tak rodičovských očekávání, což může vést k vyhýbání se dalším výzvám.

1.1 Základní principy a definice rodiny

Mezi základní principy rodiny patří vzájemné uspokojování psychických potřeb a trvalá hloubka citových vztahů. Dítě vyrůstající v citově trvalých vztazích může prožívat pocit společné budoucnosti a zároveň vnímat radost rodičů, kteří plánují či se těší na životní cestu dítěte. Dítě získává trvalý bezpečný pocit domova (Matějček, 2017). O pojmu rodina bylo již napsáno mnoho definic a i když se její podoba mění, základní charakteristika zůstává stejná. Pro srovnání uvádíme některé z nich. Jako celek a nejen sumu částí pojímá rodinu Plaňava: *„Rodinu lze z hlediska jejího fungování pojmout jako strukturovaný celek (systém), jehož smyslem, účelem i náplní je utvářet relativně bezpečný, stabilní prostor a prostředí pro sdílení, reprodukci a produkci života lidí“* (Plaňava, 2000, s. 73). Rodina je prostor, kde se členové rodiny cítí bezpečně a mohou se jeden na druhého spolehnout. Definice rodiny podle Možného: *„Rodina je sociální zařízení, jehož primárním účelem je vytvářet soukromý prostor stíněný proti nepřehlednému a vířícímu světu veřejnému“* (Možný, 2002, s. 13). Pohledem na pokrevní spojení, ale také na altruistické počínání jako je adoptivní služba dítěti, se dívá další autor a nastoluje definici rodiny jako: *„... soubor lidí spojených krví, manželstvím, adopcí a sdílející základní zodpovědnost za reprodukci a péči o členy společnosti, zabezpečení biologického přežívání, citového a rozumového vývoje a místa společenské kontroly v procesu socializace“* (Sekot, 2006, s. 260).

1.2 Funkce rodiny

V současné době je podoba rodiny různorodá a její základní funkcí stále setrvává výchova. Rodinná výchova bývá především směřována k dětem, i když nelze opomenout vzájemné působení členů rodiny. Náš přední psycholog Matějček (1994) označuje rodinu za nejstarší lidskou společenskou instituci, která byla zakládána především z důvodu reprodukce, ale také vzájemné podpory, ochrany a vychovávání se. Dříve byla tato společenská instituce složena z rodičů, dětí, prarodičů a dalších příbuzných. V dnešním uspořádání rodiny se odrazilo mnoho společenských změn. Dnes je ojedinělé, aby byli

prarodiče a další příbuzní součástí jedné domácnosti. Tento posun však přináší pro děti ochuzení o mnoho vzájemných chvil s babičkou nebo dědou. Pro dítě je působení starší generace přínosné z více pohledů. Má své stinné a také pozitivní stránky. Prarodiče svá vnoučata často ochraňují víc, než potřebují, jsou na ně hodnější, úzkostnější a více povolí. Věk prarodičů jim přináší další omezení, ať už fyzické nebo psychické. Z pozitivního pohledu jsou pro vnoučata důležitými osobami pro jejich vývoj. Nemají tak velkou odpovědnost za výchovu dítěte, mají nadhled a čas s vnoučetem si více užívají. Prarodiče jsou pro svá vnoučata často těmi, kteří mají trpělivost na jejich povídání, čtení pohádek a psaní domácích úkolů. Mluvíme zde o socializačním procesu dítěte, který jim prarodiče mohou pomáhat zvládnout. Nejen samotný kontakt s vnoučaty, ale také spolupráce mezi prarodiči a rodiči je významná, jak píše Matějček: „*mladí vědí dobře, co by se mělo dělat, a ti staří vědí neméně dobře, co by se mohlo zkazit*“ (Matějček, 1994, s. 14).

Ne všechny rodiny mají to štěstí mít širokou rodinu. Rodina, která je složena jen z „hlavních“ členů, kde chybí další příbuzní, je nazývána nukleární rodinou (jinak také atomární, manželská či párová). Taková rodina je, jak píše Jandurek 2007, „*individualistická, dezintegrovaná a především městská rodina, která vznikla jako důsledek upadajícího vlivu tradičního systému příbuzenství. Tvořena je rodiči a dětmi*“ (Jandurek, 2007). Taková rodina je převážně situována do města. Na vesnicích je stále ještě snazší vytvářet větší společenská seskupení. Nukleární rodina je pojem pro seskupení rodičů a dětí, který zavedl Talcott Parsons (1955). Pro muže v takové rodině bylo úkolem především zabezpečit rodinu a zastávat ji na veřejnosti. Ženy měly roli citovou a především výchovnou (Parsons & Bales, 1955). Takové pojetí rodiny bylo nové a upozorňovalo na to, že již vždy nemusí zahrnovat i prarodiče a další příbuzné (Havlík & Koťa, 2007).

Pro člověka je rodina základním útočištěm, ale ještě podstatnější je charakteristika rodiny a jejích členů jako primárního faktoru ovlivňujícího zdravý vývoj lidského jedince. Rodina je brána jako primární skupina a jejím úkolem je zajistit vhodné, podnětné prostředí pro dítě, zajištění odpovídající péče, lásky a výchovy. Nemusí přitom jít pouze o tradiční uspořádání členů v rodině. Dítě považuje za rodiče, respektive rodinu, toho, kdo mu poskytuje bezpečné, bezpodmínečné prostředí (Matějček, 1994). Poskytování podpory v láskyplném prostředí, předávání vědomostí a zkušeností, snaha ovlivnit chování

dítěte směrem, aby bylo přijímáno společností, to vše můžeme nazvat výchovou. Pelikán (2002) zdůrazňuje rozvoj sebevýchovy jedince. Výchova je dle autora popisována v širším kontextu, jako působení v přítomném okamžiku a také v nepřímém výchovném a pedagogickém vedení. Pro dítě to znamená příležitost získávat zkušenosti kognitivně a emocionálně podložené, mít možnost pochopit, jaké zaujímá místo ve světě. Během vývoje a růstu čeká na dítě mnoho povinností a úkolů, které se musí naučit vnímat. Složitost světa, který je obklopuje, vyžaduje schopnost chápat a samostatně řešit problémy nebo překážky. Aby se podařilo dítěti být zodpovědný za svá rozhodnutí, přijmout a převzít mravní zásady, sebeovládání, a svědomí, k tomu potřebuje vzory a výchovu od svých lidí (Pelikán, 1995). Rodičovská role proto zůstává, při výchově dětí, nepopíratelně zásadní. Koncept rodičovské role a její přeměny v dnešní společnosti je ovlivněn také rodičovským vzděláváním, které je možné při výchově dětí uplatňovat. Být dobrým rodičem a poskytovat dítěti zodpovědnou výchovu požaduje od rodičů houževnatost a odhodlanost upozadit své potřeby a uspokojování vlastního ega.

2 Role rodičů

Rodiče jsou lidé, kteří se rozhodli přijmout změnu ve svém životě a roli jedince, který zplodí, vychová a bude chránit svého potomka. Tato změna, kdy se z jedince „nerodiče“ stane rodič, je jednou z nejvýznamnějších změn celého života, ale přesné vymezení tohoto pojmu je ojedinělé. Samotná definice pojmu rodič se během doby mění, jednou stále používanou je definice, kterou poskytuje Slovník jazyka českého z roku 1937: rodina jsou „*rodiče s dětmi, přeneseně domov, vlast*“ (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2011, s. 5). Rodič je definován jako rodiel (matka) nebo otec, s poznámkou, že obvykle je užíván pomnožný tvar „*rodiče tj. otec a matka*“ (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2011, s. 5). Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) na setkání v Paříži v roce 2011 uvedla, že „... *rodiny jsou úhelným kamenem společnosti a plní důležitou roli v jejím ekonomickém a sociálním životě. Jsou pohonem vzájemné solidarity, poskytují svým členům identitu, lásku, péči, obživu a rozvoj a vytvářejí základní jednotku mnohých sítí sociálních vztahů*“ (Uhlíková, 2011, s. 5). Ve Zprávě o rodině MPSV z r. 2004 je rodina definována v nejširším pojetí jako „*celek rozličných konstelací takové formy života, která obsahuje minimálně dvougenerační soužití dětí a rodičů, má trvalý charakter a vykazuje pevné vazby mezigenerační a vnitrogenerační solidarity*“ (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2004, s. 3). Další definici uvádí v psychologickém slovníku Hartl a Hartlová: „*Rodičem je matka či otec dítěte nebo jedinec, který zplodil, porodil a/nebo vychoval potomka*“ (Hartl & Hartlová, 2010, s. 501).

2.1 Rodičovství

K pojmu rodiče se spíše váže vysvětlení jejich úlohy nebo povinnosti jako významné součásti vývoje jejich dětí. Hovoříme tedy o rodičovství. „*Rodičovství je široký koncept s podstatně odlišným obsahem podle fáze rodinného cyklu*“ (Možný, 2002, s. 125). Pojem rodičovství nalezneme vysvětlený i v právních dokumentech, a to jako povinnosti mezi rodiči a dětmi. Nejdříve převažují povinnosti rodičů ve směru k dětem, jakmile děti dospějí, jsou vymezeny jejich povinnosti k rodičům.

Tato vzájemná mezigenerační soudržnost je vyžadována společenskými normami, a je zakotvena v občanském zákoníku.

Rodičovství není jednostranný vztah mezi dětmi a rodiči. Děti na své rodiče působí, a vzbuzují v nich různorodé pocity či reakce a vykrešou z nich mnoho schopností. Jak uvádí autoři Čáp a Mareš (2001) výchova je vzájemné působení, v němž se vyvíjí a formují obě strany výchovného procesu. Děti se učí od rodičů a rodiče od dětí. Vzájemné působení je vždy prostřednictvím komunikace. Jak uvádí Herman (2008): „*Ať chceme, nebo nechceme, nelze nekomunikovat*“ (s. 179). Vztah mezi rodiči a dětmi vzniká a rozvíjí se komunikací. Rodičovství klade na rodiče úkol nejen porozumět svým dětem a empaticky nahlížet na jejich potřeby, ale především je důležité, aby rozuměli sami sobě. Potřeba člověka poznat sám sebe je kladena na první místo v souvislosti s vytvářením trvalých vztahů. Rodičovství je trvalý vzájemný vztah mezi partnery a také mezi rodiči a dětmi. Pro dobré fungování těchto vztahů hraje úroveň sebepoznání důležitou roli (Herman, 2008). Mezi jednotlivými rodiči jsou velké individuální rozdíly, které znesnadňují zobecňování jejich charakteristik.

2.2 Role rodičů jako významná změna

Stát se rodičem znamená, ve většině případů, vstoupit do vztahu. Život ve vztahu je pro člověka přirozená součást života, ale má v sobě spoustu překážek. Mozek člověka je naprogramovaný vytvářet sociální vztahy. Působíme na sebe navzájem a každé společné setkání zanechává v nás i v ostatních různé vlivy. Když jsou vztahy příjemné a pozitivní, je to pro naše tělesné i emoční prožívání příjemné. Opak v nás zanechávají nepříjemné a nezdravé vlivy, které mají dopad na způsobení duševních i somatických obtíží. Podle Sunderlandové (2017) je velmi důležité prožívat a vytvářet skutečné vztahy. Jak naše vztahy vypadají, má zásadní vliv na kvalitu vnitřní pohody jedince. Je kladen důraz na vztah k sobě samému a ten se bez vnitřní pohody buduje nesnadno.

Na dospělého člověka je vyvíjen společenský tlak k založení, případně udržení vztahu a cílem je nebýt osamělý. Podle Svobody (2020) se u mladých lidí může objevit pocit zamilovanosti, který není pravý, ale dochází k jevu namlouvání si, že jsou zamilovaní.

Jedinci mohou chtít pouze uspokojovat potřebu k někomu patřit. V současné době si můžeme všimnout, že výkon, který je na jedinci společensky vyžadován, přispívá k počtu lidí tzv. „singl“. Být „singl“ je dnes trend, který mnoho mladých lidí považuje za příjemný a zůstávají sami také z materiálního dostatku, způsobu zajištění si jistoty a bezpečí. Pokud jedinec zatouží po vztahu je dnes celkem jednoduché navázat vztah na sociálních sítích. To mnohdy vytváří pocit, že není těžké si partnera zajistit.

Role rodičů v dnešní době se mění z hlediska uspokojení potřeby či společenské prestiže, ale také z pohledu ekonomických výhod. Mít dítě je z dnešního pohledu mladých lidí méně ekonomicky výhodné. Mít dítě se dnes rodiče rozhodují z jiného důvodu, než tomu bylo dříve. Například ekonomické důvody k zajištění obživy rodiny a zajištění rodičů na stáří pominuly. Mladí lidé vnímají příchod dítěte spíše jako zvýšení nákladů a rozmýšlejí se, zda tuto změnu ekonomicky zvládnou. Přemýšlejí nad tím, zda budou moci dítěti poskytnout vše, co bude potřebovat. Podobně na potřebu mladých lidí založit rodinu nahlíží Matoušek. Tuto potřebu přirovnává k naplnění si smyslu života, kde dítě je citovou investicí (Matoušek, 2003). Můžeme tedy konstatovat, že důvod stát se rodičem je dnes záležitostí jiných hodnot, než tomu bývalo v minulosti. Jaké hodnoty dítě přináší dnešním rodičům příchodem do rodiny, uvádí autoři Hoffman a Hoffmanová (Rabušic, 2000). Patří mezi ně získání hodnoty statusu dospělosti a sociální identitu. Rodiče se cítí být zařazení do společnosti a také více dospělými, neboť na ně dolehne zodpovědnost, ale také další hodnota pocitu morálnosti – obětování se pro blaho dítěte. Mladí lidé chystající se založit rodinu nepřemýšlí o potřebě reprodukce sebe sama nebo o pocitu jakési nesmrtelnosti, přesto se může skrývat v neuvědomované formě. Mezi další hodnoty patří pocit spolupodílení a vytváření vazby primární skupiny. Příchod dítěte také naplní potřeby zábavy, zdroje kreativity, pocitu naplnění, ale také zdroje moci a kontroly nad někým jiným (Rabušic, 2000).

Od poloviny 20. století prošla řada západních zemí transformací v přístupech k výchově dětí, a to také za pomoci nových poznatků vývojové psychologie. Rozvíjela se centra poradenství pro rodiny s dětmi. Na základě rozvoje se měnily také normy a zákony, které se upravovaly v 90. letech i v České republice. Mladí lidé začali posouvat hranici prvního rodičovství do pozdějšího věku (Hamplová, 2003). Podle studie věnované postojům bezdětných k rodičovství autoři uvádí výsledky výzkumu z roku 2020. Cílovou

skupinou byly osoby ve věku 25 až 44 let. Počet porodů s živě narozenými dětmi v období od roku 2000 do roku 2008 stoupl. V roce 2008 se narodilo přibližně 120 tisíc dětí. Pokles počtu živě narozených dětí se projevil v roce 2013 a to na 107 tisíc dětí. Po mírném zvýšení se trend poklesu porodnosti opět ukázal dle studie v posledních dvou letech. V roce 2019 se živě narodilo 112 tisíc dětí. Vývoj počtu narozených dětí ovlivňují další aspekty, které jsou v uvedené studii podrobně rozebírány. Jedná se například o vliv počtu žen v reprodukčním věku 15 až 49 let. V letech 2009 bylo těchto žen v České republice 2 542 tisíc a v roce 2019 pak pouze 2 361 tisíc. Na posouvání hranice pořízení prvního dítěte mladými lidmi má vliv také možnost ovlivnění, kdy chtějí mít děti. Důležitý aspekt má také biologická schopnost mít děti (Palonciová et. al., 2021).

Rodičovství je změna role jedince, u které je nutno podotknout, že rodičem se nestáváme teprve dnem narození dítěte, ale vztah k dítěti se utváří již daleko dříve v životě jedince (Matějček, 2004). Přechod k rodičovství je v životě mladého člověka velká změna. Je to především změna role člověka při příchodu dítěte do rodiny a můžeme na ni nahlížet ze čtyř pohledů:

- kulturní tlak, který změnu provází,
- neplánovanost změny,
- neodvolatelnost změny a
- náhlost změny.

Kulturní tlak je vyvíjen v mnoha ohledech spíše na ženu. Žena bývá automaticky spojována s rolí matky (Možný, 2002). K tomuto **kulturnímu tlaku** se sociologické výzkumy v posledních desetiletích snažily přispět a zaměřovaly se na různé aspekty rodičovství, původně se týkaly více mateřství, ale nověji i otcovství (Nešporová & Šťastná, 2020). K tématu důležitosti přítomnosti otce při výchově dětí se věnují v současné době i další odborníci. Jedním z nich je Bakalář (2002), který ve své knize zmiňuje nejen důležitost otce, ale i dopad, kdy otec chybí. Zdůrazňuje proč je vliv otce nepostradatelný na přirozený rozvoj dítěte a na stálé opomíjení této role v současné rodině. Dle Bakaláře se odborná veřejnost zabývá otcovskými tématy jen ve velmi malé míře. S podobným tvrzením přichází i Dudová (2007) a upozorňuje na aspekt nahlížení na otcovství spíše optikou dítěte nebo matky. Na zkušenosti otců se dle ní častěji nahlíží kriticky.

Neplánovaný přechod k rodičovství již v současné době není tak častým jevem, jako tomu bylo dříve. Dříve bylo více typické, že se dítě narodilo partnerům brzy po sňatku (Možný, 2002). Po rozšíření antikoncepce a osvěty v této problematice lze pozorovat změnu, která dává rodičům větší možnost vědomě a plánovaně počít dítě, ať už v manželství nebo v nesezdaném soužití. Dalším aspektem jsou možnosti vzdělávání, cestování a budování profesní kariéry, kdy si rodiče plánují tyto aktivity a odkládají narození prvního dítěte na pozdější dobu (Šťastná, 2005).

Neodvolatelnost změny k rodičovství je stále platný aspekt. Nejedná se o moment, kdy si žena rozmýšlí, zda své těhotenství přijme či nikoliv, ale o moment, kdy se dítě narodí. Mladí lidé jsou dnes zvyklí na změnu, která je provází snad ve všech momentech života a flexibilita je oceňována jako žádaná vlastnost. Příchod dítěte do rodiny je však trvalá a neodvolatelná změna. Přijetí rodičovství může mít pro rodiče překvapující trvalejší povahu. Jedná se o rozhodnutí, které nelze změnit a vzít zpět. Změna velmi hluboce ovlivní život partnerů (Možný, 2002).

Posledním aspektem přechodu k rodičovství je jeho **náhlá změna**. Jak bylo již uvedeno, jsou mladí lidé obklopaní neustálou změnou, která se může jevit rychlá a současný pokrok tyto změny vyžaduje. Oproti změně, kdy přichází do partnerského vztahu jejich dítě, je tento návyk rychlé flexibility stále málo efektivní. Podle Možného (2002) přichází ostatní změny v životě postupně a dovolují člověku zvyknout si na ně. Žena je na změnu připravována devět měsíců a s ní i její blízké okolí, ale okamžik porodu a narození dítěte bývá rychlé. Mladí lidé jsou připravováni na příchod dítěte v předporodních kurzech, kde jsou obeznámeni o tom, jak bude krásné být rodičem. Realita po narození dítěte bývá mnohdy zcela jiná a pro rodiče překvapující. Poprvé byl přechod k rodičovství popsán jako krize a zmíněn ve studii LeMasterse z roku 1957 (Možný, 2002).

Rodiče po narození dítěte již nemají možnost pravidelného vzdělávání v oblasti výchovy, jako tomu měli v předporodních kurzech. Jednak je zaměstnává samotná péče o dítě a zvykají si na novou situaci. Když si neví rady, dostávají informace od svých blízkých, jak na dítě působit. Dále mohou čerpat z velkého množství literatury o výchově dětí. Svůj výchovný styl si prakticky formují za chodu při péči o dítě. Ucelený systém o výchově dětí se však k rodičům dostává sporadicky.

3 Výchovné styly rodičů

Každý dospělý jedinec má své rodiče, kteří se mu během jeho vývoje věnovali podle svých schopností, možností a dovedností. To jakými budou rodiči, je v každém jedinci zapsáno také díky přístupu jeho rodičů v raném dětství. Věčný spor mezi tím, zda na vývoj jedince a jeho vlastnosti, schopnosti či dovednosti má vliv genetika nebo výchova, doposud nebyl vyřešen a tak můžeme uvažovat, že zásadním vlivem ve výchově dětí není jen genetická stopa, ale důležitá je také interakce a komunikace dospělých s dítětem. Čáp popisuje výchovný styl jako: „ ... celkovou interakci a komunikaci dospělých s dítětem. Projevuje se volbou a způsobem užití výchovných prostředků“ (Čáp, 1996, s. 135).

Výchovný styl je pojem, který je vysvětlován několika autory. V běžném pojetí jsou známé široké veřejnosti výchovné přístupy autoritativní, demokratické a liberální (Janiš & Loudová, 2011). To, jaký styl rodiče uplatňují, může být odrazem, v jaké rodině byli oni sami vychováváni, a lze jej poznat z několika kritérií. Prvním kritériem je, jak v rodině funguje systém pravidel, kdo je nastavuje a jak jsou v rodině uplatňována. Neméně důležité je, jak se zachází s pravidly v rámci rodiny, kdo je může porušovat a pro koho jsou nezávazná. V autoritářském stylu výchovy se neuplatňuje dohoda o nastavení pravidel, i když je jich v rodině uplatňováno velké množství. Pravidla nastavují rodiče a nediskutují o tom, zda jsou splnitelná, správná a někdy také smysluplná. Děti jsou pouze příjemci těchto příkazů, zákazů a pravidel. Naopak je tomu u liberálního stylu. Dohoda o nastavení pravidel v rodině zde také není diskutována s dětmi, ale z jiné příčiny. V tomto výchovném stylu rodiče pravidla a normy nenastavují vůbec. Pro nikoho nejsou určována, nikdo je záměrně nevytváří a jsou často různě vytvářena podle náhodné situace. Dítě nikdy neví, kdy je povinnost správně dodržet a kdy nemusí tu samou povinnost splnit vůbec. Jako ideální výchovný styl se jeví demokratický styl, kde se nastavení pravidel chodu rodiny diskutuje v rodinném kruhu. Pravidla i normy jsou pak všem jasně stanovena a je dodržováno a diskutováno jejich plnění a kontrola. Na tvorbě společných pravidel se podílí celá rodina a stávají se tedy závaznými pro všechny bez výjimky (Kopřiva a kol., 2012).

Výchova dětí je proces, který rodiče zavazuje k zodpovědnosti a probíhá interakcí mezi ním a potomkem. Tento proces se často popisuje jako komplikované a vzájemné podmíněné ovlivňování. Působení rodičů na děti je ovlivněno mnoha aspekty, jak sociálními, tak i psychologickými vlivy. Tato rozmanitost je příčinou vytvářejících popisů stylů výchovy. Každý výchovný styl v sobě zahrnuje důležité vzájemné momenty vztahu mezi dětmi a rodiči, které určují typ výchovného stylu. Dalšími klíčovými momenty je vzájemná komunikace mezi rodiči a dětmi (Gillernová, 2011).

3.1 Model stylů výchovy dle Lewina

Nové názory na rodičovství v první polovině 20. století přicházely díky výzkumům. Výzkumem výchovných stylů se zabývali odborníci, v jejichž čele stál Kurt Lewin (1939). Klasické dělení na tři styly výchovného působení pochází z této doby. Prvním z nich je autoritativní výchovný styl. Tento styl byl často uplatňován v německých rodinách, kde Lewin dříve žil a pracoval. Tato výchova byla založená na přísném vedení dítěte k poslušnosti, které vyžadoval rodič. Odlišný přístup rodičů k dětem pozoroval později v USA. Výchovný styl, který byl více zaměřen na potřeby dítěte, uplatňovali rodiče, kteří přistupovali k dítěti jako k sobě rovnému a byl nazván demokratickým. Lewin si všiml, že tento přístup měl za následek samostatnost dětí (Čáp, 1993). Rozdílné výchovné přístupy inspirovaly autory k dalšímu pozorování, zaměřovali se na dimenzi řízení. Sledovali společnou práci rodičů a dětí ve skupinách. Autoritativní rodiče byli přísní, dávali dětem zákazy, příkazy a vyžadovali jejich splnění. Ve vztahu rodič a dítě bylo znát napětí a podráždění. Opakem byli rodiče, kteří si dítěte všímali jen zřídka. Dítě se muselo rozhodovat samo. Tito rodiče byli označeni za liberální. Demokratičtí rodiče své děti při společných hrách povzbuzovali, klidně vysvětlili pravidla a podmínky, byli empatičtí. U dětí se zlepšily pracovní výsledky, chování a měly lepší také vztahy mezi dětmi navzájem (Lewin, Lippitt & White, 1939). Jak bylo uvedeno, Lewin se zabýval dimenzí řízení a opomíjel dimenzi emočního vztahu, který přidala ve svém výzkumu další autorka.

3.2 Model čtyř stylů výchovy

Vychovávat děti je na jednu stranu starost a na druhou radost. Zvolit ten správný přístup není jednoduché a zvláště v situaci, kdy jsou rodiče zavaleni emocemi a jednájí podprahově. Zvolený výchovný styl má dopad na další život dítěte a také proto se touto problematikou zabývala americká klinická psycholožka, která vytvořila dnes asi nejznámější typologii výchovných stylů. Popsala výchovný styl **autoritářský, liberální, autoritativní** a **zanedbávající** (Baumrind, 2005). Pro modely čtyř výchovných stylů byly vytvořeny dvě dimenze – **výchovné řízení** a **emoční vztah k dítěti**. Dimenze výchovného řízení můžeme chápat jako ukazatel, jak vychovatel přistupuje k ukládání požadavků na dítě, ale také míru kontroly těchto požadavků. U dimenze výchovného řízení se měří, jak náročně rodiče přistupují k ukládání povinností, jak vysokou úroveň splnění vyžadují a také jak toto kontrolují. Ve druhé dimenzi se pozoruje emoční vztah rodičů k dítěti. Děti potřebují od rodičů, aby je vnímali jako jedinečnou bytost a bezpodmínečně je přijímali. Rodič, který na tuto potřebu reaguje a vyjadřuje slovně i citově zájem o jedinečnost dítěte vykazuje vysokou míru emočního vztahu k dítěti (Maccoby & Martin, 1983).

Výchovný styl **autoritářský** vyžaduje poslušnost. Rodič trvá na tom, že jeho slovo je nedotknutelné a dítě musí poslechnout. Vyžaduje dodržování stanovených pravidel a má na jejich splnění velké nároky. Komunikace ze strany rodičů je nařizující, vyžadující, přísná. **Liberální** výchovný styl rodiče je modelem, který je protichůdný k autoritářskému výchovnému stylu. Rodiče jednájí s dítětem nedirektivně a velmi málo kontrolují plnění požadavků. Požadavky mají velmi sporadické, spíše nechávají vše na rozhodnutí dítěti. Jednou jsou trestající a jindy zase benevolentní. Dítě vlastně nikdy neví, kdy je nutné poslechnout rodiče a kdy ne. Model **autoritativního** stylu výchovy rodičů je představován rodiči, kteří nastavují pevná pravidla a mají na své děti požadavky plnění úkolů, ale používají také slova ocenění, podpory, naslouchání. Znají a respektují potřeby svých dětí i po stránce emoční a citové (Baumrind, 1991; Gillernová, 2011). Model čtvrtý autorka označila jako styl **zanedbávající**. Rodiče se k dítěti chovají chladně, spíše jsou zaměřeni na sebe a o dítě nejeví zájem. Pravidla a požadavky nastavují podle aktuální nálady a svého naladění. Tito rodiče nekladou žádné požadavky ani nekontrolují. (Atkinson et al., 1995; Gillernová, 2004).

3.3 Model devíti polí

Na základě inspirace výše uvedených typologických modelů vypracovává Čáp vlastní model výchovných stylů. Zpracovává výzkum, který prováděl se spolupracovníky, především s Boschekem, na katedře psychologie filosofické fakulty Univerzity Karlovy. Zahrnuje k výchovnému řízení a emočnímu vztahu další složky kladné, záporné, složky volnosti a požadavků (Čáp, 2000). Vzniká model devíti základních polí, která jsou rozdělena na modely podle záporného či kladného emočního vztahu v kombinaci s různými stupni výchovného řízení. **První pole** je charakteristické pro výchovu rodičů, kteří přísně vyžadují plnění povinností, uplatňují příkazy, zákazy, silný tlak se záporným emočním vztahem. **Druhé pole** se týká výchovy rodičů, kteří neprojevují k dítěti kladné emoce a také vyjadřují nezájem, výchova nemá hranice. U dětí se projevuje malá vytrvalost a motivace. **Třetí pole** je charakteristické pro výchovu, kde se uplatňuje záporný emoční vztah a protichůdné řízení, rodiče nemají sjednocený přístup. Dítě si jako vzor vezme uplatňování autority nebo strach a vyhýbání se autoritám. **Čtvrté pole** popisuje výchovu rodičů, kteří uplatňují důslednost, vysoké řízení, ale zároveň respekt a empatii, která bývá v krajní poloze. Pro děti je tento typ rodiče čitelný, jasný a bere dítě takové, jaké je i s jeho nedokonalostí. Dítě si do života odnáší vytrvalost. **Páté pole** je typické výchovou, která je označována za optimální. Rodiče jsou stabilní, ve výchově nepoužívají krajních poloh v řízení a v emočních vztazích. V **šestém poli** je popisována výchova charakteristická laskavou výchovou rodičů, ale bez jasně vymezených požadavků, což naučí dítě bojácnosti, vyhýbat se překážkám, zbaví je odvahy. **Sedmé pole** je modelem, kdy výchova rodičů má rozporné řízení, opačné jako u třetího pole. Mají kladný emoční přístup a malou či nedůslednou kontrolu. Děti se v této výchově naučí průměrné stabilitě a vytrvalosti. **Osmé pole** je pro výchovu dítěte bezpodmínečně přijímající model výchovného stylu rodičů. Rodiče uplatňují vysoce kladný emoční vztah a dobrovolné dodržování pravidel. Děti si z takové rodiny odnášejí sklon k vytrvalosti a emoční stabilitě. Poslední model **devátého pole** je typický pro emočně rozporuplnou výchovu. Touto výchovou může docházet k vytváření koalicí v rodině. Rodiče se neshodnou v tom, aby měli stejné požadavky i kontrolu plnění a mají rozporné emoční vztahy k dítěti (Čáp, 1994).

3.4 Modely výchovných stylů dle Darlingové, Steinberga a Toyokawy

Dalšími výchovnými styly a tvorbou jejich modelů se zabývali autoři Darlingová, Steinberg a Toyokawa. Objasnili tři faktory, které ovlivňují výchovné procesy. Jak rodiče postupují ve výchově, jak jednájí a jaký mají cíl ovlivňování dětí, to jsou dimenze, které autoři začleňují do výchovného stylu. Tyto postupy se přitom mohou lišit v rámci jednotlivých výchovných stylů. U autoritářského rodiče může jít například o vyžadování důsledného splnění požadavku rodiče a až po té nabídnutí možnosti věnovat se volnočasovým aktivitám. Přičemž stejně autoritářský rodič může nejdříve povolit odpočinek a až po té vyžadovat splnění požadavku.

Základem modelů zůstávají dimenze výchovného řízení a emočního vztahu od Baumrindové (1991) a nově se zahrnuje model výchovy, který popisuje, jak rodiče přistupují k hodnotám a cílům výchovy, výchovné postupy a postoje rodičů. Tvoří je tři dimenze, které označili autoři Darlingová, Steinberg a kol. (2001) jako přijetí (acceptance); přísnost (strictness); samostatnost, psychologická autonomie a udělování samostatnosti (psychological autonomy, granting).

Výchovné postupy mohou být účinné také v závislosti na emočním klimatu, které panuje v rodině ne na rodičovském chování. Tato atmosféra je podle autorů nakonec určujícím aspektem, jak jsou děti ochotné přijímat jednotlivé výchovné postupy. K posouzení výchovného stylu rodičů byl autory vytvořen dotazník PSI-I (Parenting Style Inventory – I), který byl předkládán oběma rodičům, matce i otci (Steinberg & Darlingová, 1993). Později byl tento dotazník revidován a nyní se používá jeho novela - dotazník PSI-II. V dotazníkovém šetření jsou po revizi zjišťovány negativní, pozitivní a neutrální postoje rodičů k dětem, pomocí 32 otázek s 5 škálami možných odpovědí, dimenze responzivnosti (vstřícnosti), podpory autonomie, náročnosti a čím vyšší je dané skóre, tím více odráží souhlas s danou dimenzí výchovného stylu rodičů (Darlingová & Toyokawa, 1997).

4 Houževnatost

Rodiče si přejí, aby jejich děti dosahovaly ve svém životě úspěchy. Svou výchovou se snaží podporovat v dítěti samostatnost, odpovědnost a odvalu. Na otázku, proč jsou někteří lidé více odolní vůči překážkám než ostatní, se snažila nalézt odpověď ve svých výzkumech Duckworthová (2017). Popisovala vlastnost člověka, která způsobuje, že takový jedinec odolává lépe nesnázím a nazvala ji urputností. Měli ji jedinci odolávající problémům nebo selhání. Tato vlastnost se skládá ze dvou dimenzí - pracovitost a vědomí toho, co lidé chtějí. Toto směřování k vědomému cíli je podstatou houževnatosti. Spojením vytrvalosti a vášně můžeme u jedinců pozorovat houževnatost jako osobnostní vlastnost založenou na vytrvalosti a vášni pro dlouhodobé cíle. Autorka vytvořila dotazník, který měří míru houževnatosti a své výzkumy prováděla nejdříve na uchazečích o přijetí na vojenskou akademii a později u studentů na střední škole. Prokázalo se, že studenti, kteří zdárně dokončili studium, měli v předchozím roce vyšší míru houževnatosti. Pokud se člověk potká ve svém životě s překážkami na cestě k úspěchu a zároveň je vybaven osobnostní dispozicí houževnatost, lze tyto komplikace lépe překonat. Houževnatost představuje dynamický rys při realizaci úspěchu (Duckworth, Peterson, Matthews M, & Kelly D, 2007).

Nalezení **vztahu mezi výchovnými styly a houževnatostí u dospívajících dětí** bylo cílem studie výzkumníků Katedry aplikované psychologie a behaviorálního výzkumu v městě Chennai v Indii. Do výzkumu se zapojilo 406 studentů středních a vysokých škol. Výzkumníci použili dotazník houževnatosti navržený Duckworthovou a Buriho dotazník rodičovské autority. Měřili rodičovskou permisivitu, autoritativnost a autoritářství. Porovnávali naměřené hodnoty s výsledky testu houževnatosti. Výsledkem jejich studie je dle autorů pozitivní korelace mezi vnímanou úrovní autoritativnosti otce a houževnatostí u dospívajících dětí. Druhým významným výsledkem bylo zjištění pozitivního vztahu mezi vnímanou úrovní autoritativnosti matky a houževnatostí u dospívajících. Naopak tomu bylo u permisivního a autoritářského výchovného stylu rodičů, kde nebyl zjištěn žádný významný vztah, který by koreloval s houževnatostí u dospívajících dětí (Fatima, Zeba & Kaur, Birender & Kamran, Tabish & Aftab, Rabia, 2021).

5 Rodičovské vzdělávání

Každý jedinec se během svého života více či méně připravuje na svoje povolání a je samozřejmostí, že tato příprava trvá delší dobu a mnohdy není jednoduchá. Na roli rodiče se mnozí partneři připravují v předporodních kurzech a také jim věnují čas a úsilí. Tato příprava je však přínosná pro dobu kolem porodu a těsně po něm. Mnoho rodičů si představuje, že se svým dítětem bude vycházet a dokáže jej vychovat podle představ a podle společenských norem k spokojenému životu bez nutnosti se vzdělávat.

Změny ve společnosti způsobují i změny v přístupu k výchově dětí a mění se i život a funkce rodiny. Rodiče měli dříve nedotknutelnou autoritu, všeobecně byla uznávána výchova vedená k poslušnosti a podřízenosti dítěte. Tento výchovný přístup byl uplatňován také ve výchovných institucích. Bylo běžné, že rodiče projevovali přísnost k dítěti na veřejnosti a to mnohdy i fyzickými tresty a pro okolí to byla běžná výchovná metoda. V mnoha starých filmech je možné vidět trestání dětí fyzickými tresty. V dnešní době již děti žijí ve společenské atmosféře, která uznává lidskou důstojnost, svobodu a vlastní názor. Není tedy divu, že i děti vyžadují tento respekt a právo na svůj názor. Pro děti je přirozené dožadování svých práv a to ve škole, ve společnosti i doma v rodině. Dospělí se často domáhají plnění jejich povinností a stěžují si, že to už dětem nejde tak snadno nařídít, přikázat nebo zakázat. V dnešní době je k dispozici množství literatury, která se zabývá demokratickou výchovou a novými trendy ve výchově dětí. To je pro dnešní rodiče velká pomoc a podpora. Problém může nastat tehdy, když rodič musí řešit nevhodné chování svého dítěte ve vypjaté, emočně nabitě chvíli. Rodič je rozčilený, v zajetí negativních emocí a dobré rady z knih jsou v polici knihovny.

5.1 Výzkumné studie k tématu rodičovské vzdělávání

Problematikou vyhledávání informací o výchově dětí a rodičovství v sociálním prostředí se zabývala přehledová studie s názvem **Z čeho rodiče čerpají informace o rodičovství** (Neubauerová 2022). Studie se věnovala zjištění, na jaká témata se rodiče

zaměřují, která preferují a zda jsou vhodným zdrojem pro jejich podporu výchovy. Tato studie zpracovávala 36 výzkumů. Výzkumy si všímaly, jak a kde rodiče hledají informace o rodičovství, o rodičovském vzdělávání nebo výchově dětí. Bylo zjištěno, že mezi nejčastější zdroje uváděli rodiče své přátele, blízkou rodinu. Další důležité zdroje informací jsou pro ně příbuzní a ostatní rodiče. V současné době jsou zdrojem první volby internetové portály a tištěná média. Může to být v důsledku menší dostupnosti primárních zdrojů. Odborná pomoc, patří sem také dlouhodobá odborná pomoc, se v odpovědích rodičů vyskytovala rovněž.

Národní zpráva o rodině je projekt Ministerstva práce a sociálních věcí ČR. Podpora rodičovství je prioritou v celé Evropské unii, ale v ČR zatím není pro rodiče poskytována jednotná podpora v rodičovství nabízená formou rodičovského vzdělávání, které by bylo systematicky a uceleně ověřené a doporučované odborníky. Na internetových stránkách a různých veřejných diskuzích lze nalézt nabídky organizací s programy pro vzdělávání rodičů, ale zatím nemají zastřešující organizaci. Zájem o podporu rodičovského vzdělávání byl vyjádřen v Národní zprávě pro rodinu z roku 2005. Hlavní cíl v této oblasti rodinné politiky sledoval podporu stability a fungování rodiny. V navrhovaných opatřeních bylo plánováno pořádání vzdělávacích přednášek a kurzů pro rodiče o výchově dětí, o právech dětí, osvěty patologických jevů v rodinách, o zdravé výživě a také o mezigeneračních vztazích (Národní práva pro rodinu, 2005).

Tématem rodičovského vzdělávání se zabýval projekt **Vzdělávání dospělých v různých fázích životního cyklu: priority, příležitosti a možnosti rozvoje** (Šedřová 2007). Cílem projektu bylo nalézt odpověď na otázku, jak čeští rodiče vnímají rodinné a rodičovské vzdělávání a zda vyjadřují v této oblasti nějaké specifické vzdělávací potřeby. Jednalo se o kvalitativní výzkum, kdy výzkumníci pokládali rodičům otázky formou polostrukturovaného rozhovoru. Zjišťovali jejich názor na rodičovské vzdělávání z pohledu dostupnosti, výběru, zájmu a potřebnosti rodičů. Na základě výsledků výzkumu byli rodiče rozděleni do tří skupin: příznivci, odpůrci a vlažní rodiče. Již podle názvů vytvořených skupin je patrný názor rodičů na rodičovské vzdělávání. Rodiče se zabývali také přístupem ke zdrojům informací a z výsledků je patrné, že rodiče více sahají po informálních zdrojích (informace od známých, příbuzných, z internetu, knih) než od odborníků. Zarážející byly výsledky, kdy odmítají jako zdroj informací vlastní rodiče (prarodiče jejich dětí). Ze studie

je možné konstatovat, že rodičům záleží na obsahu vzdělávání, ale v současné době v České republice rodičovské vzdělávání nemá jednotné kurikulum a mnohdy se k rodičům dostávají dokonce protichůdné informace (Šedřová 2007).

Vliv kurzů rodičovství založených na Adlerově metodě na sebehodnocení rodičovského chování je výzkumný projekt Jody McVittleové a Al M. Best. Cílem této studie bylo zjistit, zda absolvování těchto kurzů rodičovství ovlivňuje rodičovské výchovné styly uplatňované v rodinách, a to ve směru k autoritativnějšímu chování. Studie obsahovala více než 1 250 účastníků ve 110 adleriánských kurzech pro rodiče. Kurzy probíhaly především ve Spojených státech a v Kanadě. Autoři uvedli, že u rodičů pozorovali na základě vyplněných dotazníků statisticky významné změny ve výchovných stylech rodičů. Především šlo o jasnější nastavování pravidel a hranic, vytvoření trvalejšího a pozitivnějšího vztahu mezi rodiči a dětmi a snížení zákazů, příkazů, zesměšňování a přísnosti celkově. Především se tyto změny týkaly rodičů, kteří byli mladšího věku, rodiče s nižšími příjmy a s méně dětmi. Tyto výsledky přispěly k dalšímu rozšiřování vzdělávacích programů a vytváření ucelených koncepcí pro organizace, které se zabývaly touto oblastí rodinné politiky (McVittie, J., & Best, 2009).

5.2 Program Devatero úspěšného rodiče

Vzdělávacích programů pro rodiče je v České republice několik, například Respektovat a být respektován, z.s. nabízí vzdělávání rodičům v Čechách, na Moravě i na Slovensku, dále Nevýchova s.r.o. nabízí kurz on-line a našli bychom i další. Program, kterým se zabýváme v této práci, je nabízen rodičům již od roku 2006 pod názvem Devatero úspěšného rodiče (dále jen Devatero).

Program Devatero se zabývá tím, co dnešní rodiče nejvíc potřebují. Realita života s malými i většími dětmi ukazuje, že poučky a informace v knihách, které si rodiče sami hledají nebo konzultují na internetu či se známými, jsou daleko v paměti nebo v regálech knihoven. Mnoho účastníků ve vzdělávacích kurzech sdělovalo, že si informace, jak reagovat na odmítavé postoje dětí, četli a souhlasili s nimi, ale v kritickém momentu

komunikace s dítětem jednali odlišně od pouček a většinou tak, jak s nimi jednali jejich rodiče. Ptali se, jak se vyrovnat s těmito momenty.

Mezi hlavní potřeby, které rodiče vyjadřovali přímo ve skupině rodičů navštěvující program, patří tyto:

- dozvědět se konkrétní informace k důvodu projevu nevhodného chování dětí,
- vyzkoušet si reakci na dítě v bezpečném prostředí skupiny,
- natrénovat si reakci na chování dítěte,
- slyšet, že v tom nejsou sami,
- potvrdit si, že se může udělat chyba ve výchově a že se dá napravit,
- naučit se „jinou výchovu“.

Velkou otázkou je, jak skloubit principy výchovy vycházející z lidské rovnosti, vzájemného respektu a úcty s principy výchovy ze svého dětství. Ne každý rodič měl v původní rodině rodičovské vzory, které by toužil napodobovat. I když v naší republice již není mnoho současných rodičů, kteří byli vychováváni v totalitním režimu, tak jejich rodiče ano. Výchovné styly, které předávali svým dětem (současným rodičům), měly převahu prvků autoritářského stylu. Tato výchova byla běžná nejen v rodinách, ale i v institucích. Tento posun od tradiční, autoritářské výchovy k výchově demokratické, založené na svobodě v rámci daných pravidel, klade na současné rodiče mnoho nároků a snah dělat výchovu jinak. Naučit a přijmout výchovný přístup založený na spolupráci a ne na absolutním ovládnutí dítěte, s sebou přináší řadu problémů. Současní rodiče toto mnohdy neumí řešit, protože se v jejich dětství tento přístup nevyskytoval, vlastně ani nepřipadal v úvahu díky celospolečenskému nastavení.

5.3 Základy programu Devatero úspěšného rodiče

Rodičovské vzdělávání nabízí praktický přístup k řešení vztahů mezi rodiči a dětmi a nabízí rodičům demokratické pojetí výchovy. Program Devatero úspěšného rodiče (dále jen Devatero) vychází z teorie individuální psychologie, což je psychologický směr, o kterém lze říci, že byl orientován prosociálně. Jejím zakladatelem byl Alfred Adler (1870 – 1937). Hlavními pojmy individuální psychologie jsou pocit méněcennosti,

usilování o nadřazenost, zdůraznění společenského aspektu usilování, zaměřenost k cíli, cit sounáležitosti, životní scénář a rodinná konstelace postavení sourozenců. Právě díky zaměřenosti na sociální aspekty ovlivňující rozvoj osobnosti, byla Adlerova teorie populární v poradenské činnosti, terapii a pedagogice (Širůčková, Štěpánková, 2008).

Program Devatero byl rozvíjen Rudolfem Dreikursem (1897 – 1972), který byl žákem A. Adlera. O efektivnosti metod vycházejících z jeho teorie se přesvědčily rodiny ve Spojených státech amerických, v Kanadě i v Evropě. Vytvoření metodiky je inspirováno programem a knihou STEP: Efektivní výchova krok za krokem (Dinkmeyer a McKay, 2008). Tato kniha je praktickou příručkou pro rodiče a jednotlivé lekce jsou jí inspirovány. Program STEP byl nedříve rozšířen především v USA a v Kanadě. Posléze se rozšířil do Evropy a český překlad tohoto programu a jeho kulturní uzpůsobení vytvořila Ing. Valerie Wágnerová. Šířila program díky setkání se s myšlenkami A. Adlera a R. Dreikurse a rodičovským vzděláváním v Kanadě ve městě Saskatoonu a ve společnosti Adlerian Society. Programu STEP se musela sama nejdříve naučit ve vlastní rodině, kdy jednotlivé techniky a modelace aplikovala při výchově vlastních dětí. Později se rozhodla rodičovské vzdělávání šířit mezi další rodiče. Stala se lektorkou a za podpory České společnosti pro individuální psychologii v Brně organizovala koncem 90. let rodičovské vzdělávání. První kurzy tohoto druhu rodičovského vzdělávání se rozbíhaly také díky podpoře prof. PhDr. Vladimíra Smékala DrSc. a dalších kolegů z FSS MU v Brně. Na podkladu těchto základů byl vytvořen Ing. Mgr. Eliškou Vondráčkovou program Devatero. Šíření programu se děje díky sdružení IN VÝCHOVA, které sídlí v Brně. Ucelený zážitkově vzdělávací kurz nabízí praktický přístup k řešení vztahů rodič (vychovatel) a dítě. Pomáhá rodičům (účastníkům) přijmout demokratické pojetí výchovy dětí, které vychází z předpokladů individuální psychologie. Skládá se z devíti vzájemně provázaných lekcí a je veden odborným lektorem s pedagogickým nebo psychologickým vysokoškolským vzděláním a vlastní rodičovskou zkušeností (IN VÝCHOVA).

Program Devatero je určen pro rodiče, prarodiče, vychovatele, pedagogy nebo pěstouny, kteří se zajímají o moderní trendy ve výchově, kteří si občas nevědí rady s výchovou dětí anebo prostě jen chtějí zlepšit celkovou atmosféru v rodině a partnerských vztazích. Z programu Devatero si účastníci odnášejí konkrétní techniky a praktické návody pro zlepšení vztahů v rodině a pro takové pojetí výchovy, v němž z dětí

krok za krokem vyrůstají lidé, kteří jsou samostatní, zodpovědní, sebejistí, kreativní, pohodoví a připravení se setkat s různými životními nástrahami a zdravě se s nimi vypořádat (Vondráčková, 2007).

5.4 Principy programu Devatero

Zodpovědnost členů celé rodiny je základní předpoklad, který slyší účastníci kurzu hned v prvních setkáních několikrát. Cílem je výchova zodpovědných jedinců, program Devatero vychází z principů rovnosti a vzájemného respektu. Základní psychologické zásady, které program sleduje, jsou založeny na budování kladného vztahu rodiče s dítětem. Patří mezi ně demokracie, což je myšleno jako možnost svobodné volby v určitých hranicích a zodpovědnosti za následky. Mezi další zásady patří vzájemný respekt, sociální rovnost a právo. Program Devatero učí rodiče uspokojovat potřebu dětí patřit do sociální skupiny a touhu spolupracovat, přispívat, mít váhu, být ceněn a být důležitý. Program Devatero si nebere za cíl radit rodičům, jací mají být, ale pomáhá zdokonalit rodičovství a vychovávat děti v přátelském, tvořivém a harmonickém prostředí. Postupně se rodiče seznamují s těmito principy a pomocí praktických cvičení se učí, jak rozvíjet osobní disciplínu dětí a vytvářet alternativu k metodě odměn a trestů. Významnou roli hraje pochopení vlastních dětí i sebe sama, pochopení jejich i vlastních negativních projevů a emocí.

5.5 Rozložení programu Devatero

Program Devatero poskytuje účastníkům, zážitkovou formou, možnost uvědomit si změnu výchovného přístupu a smysl této změny. Toto prožití a následné přijetí je důležitým momentem v jednotlivých setkáních. Setkání jsou rozčleněna do devíti setkání, které na sebe navazují, z tohoto důvodu se doporučuje nevynechat žádnou lekci. Jednotlivé lekce mají toto uspořádání:

- Principy rodičovství založeného na demokratickém výchovném stylu

- Výchovné stereotypy převzaté z původní rodiny
- Cíle nevhodného chování dětí
- Posílení sebeúcty a sebedůvěry dítěte
- Přijímání dětských emocí
- Vyjadřování vlastních emocí
- Nastavení řádu a pravidel v rodině
- Alternativní přístup k řešení konfliktních situací
- Výchova jako dům s pevnými základy

Program Devatero pomáhá rodičům získávat, rozvíjet a dále upevňovat dovednosti ve třech základních oblastech. Prožitkem a přijetím těchto principů se rodič naučí vést dítě k plnění povinností, dodržování pravidel a řádu (Dinkmeyer, 1996). Základním stavebním prvkem celého programu je doprovázet rodiče na cestě k získání jistoty a stability v sebepoznání. Pro vytváření pevného vzájemného vztahu mezi rodiči a dětmi je sebedůvěra rodiče velmi důležitá. Je to podstatné k utváření a upevnění rodičovských kompetencí. Rodič má jednoznačnější výchovné požadavky na dítě, je pro dítě předvídatelný a jedná sám za sebe (je méně ovlivněn okolím). Druhá oblast se zabývá budováním vztahu s dítětem. Vztah je tvořen jasnou a respektující komunikací. Rodič se učí oboustrannou respektující komunikaci. Znamená to nejen naslouchání dítěti, ale také vyžadování plnění povinností, či vyžadování naslouchání od dětí. Budování vztahu je věnováno více prostoru a zahrnuje i témata společně tráveného času a způsoby vyjadřování lásky. Celým programem se prolínají témata, která se dotýkají budování sebedůvěry dítěte. Dinkmeyer poukazuje na to, že když dětem chybí jistota, mohou se zdát jako zlobivé (Dinkmeyer, 1996). Porozumění dítěti, snaha poznat jeho „životní cíl“, je důležité pro to, jak na dítě dále působit. Místo metody odměn a trestů jsou vedeni rodiče k tomu, aby dítě povzbuzovali a aby uplatňovali ve výchově logické důsledky (Dinkmeyer, 1996).

Jak bylo uvedeno výše, program Devatero vychází z individuální psychologie Alfréda Adlera. Adler poukazoval na pocit sounáležitosti jako na prvotní cíl v životě člověka. Takový společenský vztah může ovlivnit duševní zdraví člověka. Podle Adlera je člověk schopen sám určit jak bude v situacích, které jej potkají reagovat (Adler, 1935).

Pokračovatelem A. Adlera byl Rudolf Dreikurs, který dále rozšiřoval adlerovské teorie. Dreikurs zasvětil svůj život myšlence, že rodiče a děti jsou sice v hierarchickém vztahu, ale v lidské rovině jsou si rovni. Pokračoval v Adlerově práci v dětských poradenských centrech a v přednáškách (Dreikurs, 2012).

Program Devatero je obnova prvního programu, který se do České republiky dostal díky paní Valerii Wágnerové a byl rozšiřován z Centra pro rodinu a sociální péči v Brně. Program je dnes spíše kombinací více psychologických přístupů a jedná se již o interaktivní program. Jsem lektorkou tohoto programu více než 16 let. Za tu dobu jsem jej několikrát přepracovávala, ať už na základě individuálních požadavků skupin rodičů (skupina věřících rodičů, pěstouni) nebo na základě nových poznatků v psychologii. Velký vliv na vedení rodičovských skupin mělo také mé absolvování PCA terapie (Client Centered Therapy). O rogeriánské terapii se hovoří jako o terapii zaměřené na člověka, terapie rozhovorem, nedirektivní přístup, a proto se aplikace tohoto přístupu do práce se skupinou rodičů nabízela a program byl o tento přístup obohacen.

Také L. Nykl zdůrazňuje, že tento přístup nese znaky psychoterapie, ale aplikovat lze v jiných vztazích. Všude tam, kde dochází k růstu a rozvoji osobnosti, lze přístup uplatnit (Nykl, 2004). Také sám Carl Rogers se při své práci zaměřil i na oblast vzdělání, ale najdeme u něj i globálnější až politické řešení problémů (Freiberg, Rogers, 1998).

Pokud se rodiče rozhodnou navštěvovat rodičovskou skupinu, kde se dozvídají odborné informace směrem k výchovným stylům, ale také sdílí s ostatními rodiči své starosti a zkušenosti, může to mít dopad na celý rodinný systém a rodinné vztahy. Zda k tomu může dojít, je cílem praktické části této práce.

VÝZKUMNÁ ČÁST

6 Výzkumný problém

Výzkumná část bakalářské práce je věnována podrobnému popisu výzkumného problému. V metodologické části je nejprve definován cíl výzkumu, podrobný popis výzkumného problému, stanovení výzkumných otázek. Dále je popisován postup sběru dat, následná analýza dat a porovnání výsledků.

6.1 Výzkumný cíl a výzkumné otázky

Stanovený výzkumný problém jsme vymezili jako zjišťování vztahu mezi absolvováním rodičovského vzdělávání v programu Devatero a faktory - aplikovaný výchovný styl a osobnostní dispozice rodičů (pečujících osob).

Stanovujeme výzkumný cíl:

Zjistit efektivnost programu Devatero ve vztahu k rodičovskému stylu a houževnatost rodičů.

Výzkumné otázky:

VO1: Existuje vztah mezi účastí v programu Devatero a uplatňovaným výchovným stylem u matky a u otce z jejich vlastního pohledu?

VO2: Existuje vztah mezi účastí v programu Devatero a uplatňovaným výchovným stylem u matky z pohledu otce a účastí u otce z pohledu matky?

VO3: Existuje vztah mezi účastí v programu Devatero a uplatňovaným výchovným stylem u matky a u otce z pohledu dítěte?

VO4: Existuje vztah mezi účastí rodiče v programu Devatero a osobnostními dispozicemi vášně, vytrvalost a houževnatost u dítěte?

6.2 Sběr dat

Pro praktickou část této práce byl zvolen kvantitativní charakter a pracuje se s dvěma dotazníky. Kvantitativní výzkum má na rozdíl od kvalitativního číselnou podobu a upřednostňuje typy proměnných pořadových, intervalových a poměrových. Zkoumání kvantitativní metodou vyjadřujeme a analyzujeme s využitím čísel a vyhodnocujeme ve statistickém programu (Ferjenčík, 2000, s. 243).

Výzkum byl prováděn na základě překladu dotazníku Parenting Style Inventory II od autorek Nancy Darling, Ph. D. a Teru Toyokawa, MA. Překlad dotazníku PSI II. byl proveden z originálu čtyřmi nezávislými osobami. Překlad provedl rodilý mluvčí, učitelka anglického jazyka na gymnáziu, psychologka, speciální pedagog působící na základní škole. Překlady jsou uloženy u autorky této práce. Výběrem nejlepších variant překladu vznikl předkládaný dotazník. Dotazník PSI II jsme zpracovali do 32 položek. Pro vyhodnocení výchovného stylu rodičů bylo v dotaznících 16 položek pro každého rodiče zvlášť. Matka i otec hodnotili sebe a následně hodnotili partnera. V další fázi práce s daty byly položky rozčleněny do 3 dimenzí - responzivnost, podpora autonomie a náročnost. Cronbachovo alfa pro dimenzi responzivnost bylo zjištěno v hodnotě 0,74, pro dimenzi podpora autonomie v hodnotě 0,75 a pro dimenzi náročnosti v hodnotě 0,72.

Druhý dotazník pro výzkumnou část práce byl dotazník houževnatosti od Duckworthové z její publikace Houževnatost, síla vytrvalosti a vášně. Dotazník houževnatosti obsahoval 10 položek a byl zařazen za položky dotazníku výchovných stylů. Dotazník se zaměřuje na dva rysy, které předpovídají úspěch. Jde o osobnostní rysy statečnost a sebeovládání. Statečnost jedince je v tomto kontextu, podle autorky, tendence mít stálý zájem a našem měření jej označujeme jako **vášeň**. Další osobnostní dispozicí je udržovat snahu a tuto označujeme jako **vytrvalost** o dosažení velmi dlouhodobých cílů. Pojem sebeovládání označujeme, jako **houževnatost** a je možné jej vysvětlit jako regulace impulsů. Usměrnování je činěno dobrovolně bez výčitek, i když jsou přítomny chvilková pokušení. Cronbachovo alfa je pro vášeň (0,74) a pro vytrvalost (0,68) (Duckworth, Peterson, Matthews M, & Kelly D, 2007).

Dotazník PSI-II. byl rozdělen na část určenou pro matku a na část určenou pro otce. Matka i otec vyplňovali ve svém dotazníku také část pro partnera a partnerku. Oba dotazníky byly obsahově totožné. Dotazník určený pro děti měl obsahově stejné otázky, jako mají rodiče, jen se lišily formulací vzhledem k pohlaví - matky a otce. Otázky v dotazníku na osobnostní rysy, byly pro matku, otce i dítě stejné.

Dotazníky určené k vyplnění před začátkem programu Devatero byly předány rodičům v papírové podobě na prvním setkání, tyto dotazníky vyplnili a předali autorce této práce. Byly jim také předány dotazníky v papírové podobě pro jejich děti. Tyto dotazníky rodiče přinesli vyplněné na druhé setkání programu Devatero. Seznámení rodičů s podmínkami účasti ve výzkumu bylo provedeno při přihlašování. Na prvním setkání byl účastníkům také předložen informovaný souhlas, o kterém se zmiňujeme v kapitole o etických aspektech výzkumu. V předposledním setkání byli rodiče požádáni o předání papírové formy dotazníků svým dětem a na posledním (devátém) setkání vyplňovali dotazníky za sebe a předali vyplněné dotazníky od svých dětí.

Kontrola vyplňování dotazníků dětmi byla ponechána na rodičích. Rodiče byli poučeni o zadávání dotazníků autorkou této práce, ale nebylo zajištěno ovlivnění. Rodiče vyplňovali v prostředí, kde probíhal program Devatero, rodiče byli instruováni, aby vyplňovali bez pomoci partnera. Místnost byla dobře osvětlena a vyvětrána.

Celkem bylo rozdáno 82 dotazníků pro rodiče a navrátilo se 82 dotazníků tedy 100%. Pro děti bylo rozdáno 34 dotazníků, protože ne všichni rodiče měli děti určeného minimálního věku 9 let. Rodiče vrátili 34 dotazníků vyplněných jejich dětmi. Celkem bylo otestováno 41 rodin z toho 34 s dítětem ve věku 9 a více let a 7 rodin bez dětí.

Před započítáním výzkumu jsme provedli pilotní výzkum na vzorku 3 rodin (6 rodičů). Účelem pilotní studie bylo zjištění, zda porozumí pokládaným otázkám, jestli nejsou v dotazníku chyby nebo nesrovnalosti. Ke korekci po pilotním sběru dat jsme přistoupili v dotazníku pro děti. Změnili jsme oslovení z vykání na tykání. Dotazník jsme upravili tak, aby otázky na výchovný styl byly pokládány po čtyřech a otázky v testu houževnatosti po pěti. Tuto úpravu jsme provedli pro lepší přehlednost a orientaci.

6.3 Výzkumný soubor

Pro výzkumnou část této bakalářské práce jsme zvolili rodiče a jejich děti, kteří se účastnili vzdělávacích programů Devatero. Tyto programy byly realizovány od podzimu 2022 do ledna 2023. Program byl přednášen v devíti na sebe navazujících setkáních ve třech střediscích - Montessori dětem z.s. v Jalubí, v UH. Kdeco s.r.o. Uherské Hradiště a v PLANETA – Montessori základní škola s.r.o. ve Frýdku Místku.

Základní výzkumný soubor osob ve věku 18 - 45 let je dle výsledků Českého statistického úřadu z posledního sčítání obyvatel roku 2021 - 3,72 milionů, což je 35,4 % z celkového počtu obyvatel a z toho je 48,4 % žen. Věková skupina byla určena v tomto rozmezí podle standardní věkové hranice pro rodičovství.

Výzkumný soubor se skládá z 82 účastníků programu Devatero ve třech realizovaných programech a 34 dětí těchto rodičů. V tabulce č. 1 jsou uvedeny celkové počty jednotlivých účastníků, věkový průměr a směrodatná odchylka.

Tabulka 1 - Číselné statistiky výzkumného souboru

	Matka	Otec	Dítě	Celkem
N	41,00	41,00	34,00	116,00
M – let	36,76	38,48	11,62	59,44
SD	18,00	18,82	5,39	13,17
%	35,30	35,30	29,40	100,00

Zdroj: vlastní tvorba

Pozn.: N = počet respondentů; M let = průměrný věk respondenta; SD = směrodatná odchylka; % = procentuální zastoupení

Před oslovením účastníků výzkumu jsme vytvořili podmínky, které musí splňovat, aby mohli být do výzkumu zařazeni. Pro účast ve výzkumu jsme zvolili tato kritéria:

- účastník programu Devatero úspěšného rodiče,
- programu se budou účastnit oba rodiče (vychovatelé),
- účastníci by měli absolvovat všech devět setkání,
- dítě bude mít více než 9 let a
- respondenti udělí informovaný souhlas s účastí na výzkumu.

6.4 Etické zabezpečení dat výzkumu

K zajištění před zneužitím osobních údajů účastníků jsme vytvořili informovaný souhlas s účastí na výzkumu. Účastníci měli možnost odstoupit z výzkumu, byli seznámeni s účelem sběru dat a podpisem vyjádřili souhlas s dobrovolností účasti. Každý účastník také souhlasil s účastí ve výzkumu vlastního dítěte. Informovaný souhlas je v příloze této práce.

Každý účastník byl zařazen pod číselný kód rodiny. K materiálům měli přístup pouze autor a vedoucí této bakalářské práce. Data byla uložena v papírové podobě u autora této bakalářské práce a v zaheslovaném počítači.

6.5 Analýza výsledků

Zpracování sesbíraných dat jsme provedli ručně do programu Microsoft Excel 2016. Data jsme získali formou dotazníků, které jsme předložili rodičům a jejich dětem před začátkem a stejné dotazníky byly předloženy po absolvování programu Devatero v papírové podobě. Data jsme přepočítali do požadovaného tvaru a upravili podle instrukcí testu PSI II. a testu houževnatosti. U jednotlivých škál jsme převedli obrácené položky a všechny sečetli zvlášť pro matku, otce a děti v dotaznících před a po absolvování programu Devatero. Stejný postup jsme provedli i u škál v testu houževnatosti. Po provedení úprav dat jsme převedli data do programu Statistika 13 (v české verzi).

Data jsme nejdříve podrobili kontrole chybných zápisů pomocí histogramů a poté testu normality. Zvolili jsme Shapiro - Wilkův test a testovali jsme škály z testu výchovných stylů a testu houževnatosti, které jsme později analyzovali dle zvoleného statistického testu. Normální rozdělení u proměnných nebylo potvrzeno, jak ukazuje tabulka č. 2 a proto jsme zvolili analýzu dat neparametrickými statistickými testy.

Naším výzkumným cílem je zjistit zda existuje vztah mezi absolvováním programu Devatero a výchovným rodičovským stylem a zda existuje vztah mezi výchovným stylem rodičů houževnatostí dětí. V programu Devatero se rodiče v devíti setkáních dozvídají

informace a zkouší si praktickými cvičeními nevhodnější výchovné styly, které vedou děti k samostatnosti, vytrvalosti, zdravému sebepřijetí. V teoretické části jsme objasnili, který výchovný styl popisuje Baumrindová jako nevhodnější výchovným stylem vzhledem k přístupu k dítěti. Její poznatky ukazují na autoritativní výchovný styl. Podle Čápa se pak jedná o 4. a 5. pole modelu výchovných stylů. V programu Devatero se rodiče učí a trénují jak dítěti naslouchat a uznávat jeho pocity. Pracují na zlepšení vzájemné komunikace a podpoře dítěte v samostatnosti a budování vlastní hodnoty, ale také jak nastavovat hranice dítěti s respektem a úctou. Tyto praktické zkušenosti měří subškály v testu Darlingové PSI II. pod pojmy responzivnost, podpora autonomie, náročnost.

Tabulka 2 - Popisné statistiky škál výzkumných metod

Škála u matky		N	M	Me	SD	šikmost	špičatost	S-W	p
responzivnost	pretest	41	3,63	3,80	0,47	-0,95	0,18	0,864	<0,001
	posttest	41	4,07	4,20	0,51	-1,63	1,83	0,757	<0,001
podpora autonomie	pretest	41	3,05	2,80	1,55	0,97	0,25	0,878	<0,001
	posttest	41	2,54	2,40	0,39	6,11	38,44	0,266	<0,001
náročnost	pretest	41	2,21	2,20	0,34	0,15	0,02	0,955	0,103
	posttest	41	1,94	1,80	0,26	0,44	0,17	0,873	<0,001
Škála u otce		N	Me	M	SD	šikmost	špičatost	S-W	p
responzivnost	pretest	41	3,44	3,60	0,42	-0,22	0,13	0,954	0,094
	posttest	41	3,60	3,60	0,34	0,15	2,11	0,920	0,007
podpora autonomie	pretest	41	2,61	2,60	0,30	-0,33	2,15	0,893	0,001
	posttest	41	2,75	2,60	0,26	-0,08	-0,09	0,915	0,005
náročnost	pretest	41	2,50	2,60	0,28	0,52	-0,56	0,897	0,001
	posttest	41	2,47	2,60	0,36	-0,01	0,15	0,941	0,034

Zdroj: tabulka vlastní tvorba

Pozn. sloupce N = počet měření; M = průměr; Me = medián; šikmost = rozložení hodnot kolem průměru; špičatost = rozložení hodnot kolem průměru; S-W a P = Shapirova-Wilkova testu normality

U škál podpora autonomie v pretestu, responzivnost, náročnost i houževnatost v obou měřeních je výrazné zesíknění kladným směrem, což nepřipomíná normální rozdělení. Pro ověření výzkumných otázek jsme zvolili **Wilcoxonův párový test a Spearmanův korelační koeficient**.

Wilcoxonův párový test ověřuje platnost nulové hypotézy s tím, že dvě náhodné veličiny mají distribuční funkce. Zamítnutí nulové hypotézy nám neříká, zda je to kvůli rozdílu v mediánech nebo v šikmosti náhodné veličiny. Tento test se uplatňuje u ordinálních proměnných, ale první a druhé měření musí být povahy metrické a ordinální by měl být až jejich rozdíl. Spearmanův korelační koeficient se používá v případě měření

síly závislosti mezi dvěma metrickými nebo ordinálními proměnnými, které nemají normální rozdělení (Dostál, 2020/2021).

6.6 Rekapitulace výzkumných otázek a výsledků

Předpoklad uvedený v naší výzkumné otázce č. 1 jsme ověřili pomocí Wilcoxonova párového testu zvlášť u matky a otce v pretestovém a posttestovém měření.

VO1: Existuje vztah mezi účastí v programu Devatero a uplatňovaným výchovným stylem u matky a u otce z jejich vlastního pohledu?

Výsledky jsou uvedeny v tabulce č. 3, kde jsou výsledky matky a v tabulce č. 4 s výsledky otce, vyobrazených níže.

Tabulka 3 - Změny ve výchovném stylu matky ve vztahu k účasti v programu Devatero

Proměnné		N	M	Me	SD	Z	p
responzivnost	pretest	41	3,63	3,80	0,47	4,548	< 0,001
	posttest	41	4,07	4,20	0,51		
podpora autonomie	pretest	41	3,05	2,80	1,55	4,073	< 0,001
	posttest	41	2,54	2,40	0,39		
náročnost	pretest	41	2,21	2,20	0,34	4,376	< 0,001
	posttest	41	1,94	1,80	0,26		

Zdroj: vlastní tvorba

Pozn. sloupce N = počet měření; M = průměr; Me = medián; SD = směrodatná odchylka; Z = statistika; p = hodnota.

Tabulka 4 - Změny ve výchovném stylu otce ve vztahu k účasti v programu Devatero

Proměnné		N	M	Me	SD	Z	p
responzivnost	pretest	41	3,44	3,60	0,42	2,468	0,014
	posttest	41	3,60	3,60	0,34		
podpora autonomie	pretest	41	2,61	2,60	0,30	2,174	0,030
	posttest	41	2,75	2,60	0,26		
náročnost	pretest	41	2,50	2,60	0,28	0,593	0,553
	posttest	41	2,47	2,60	0,36		

Zdroj: vlastní tvorba

Pozn. sloupce N = počet měření; M = průměr; Me = medián; SD = směrodatná odchylka; Z = statistika; p = hodnota.

V tabulce č. 3 jsou uvedeny výsledky hodnocení u matky z jejího pohledu na vlastní výchovný styl a můžeme pozorovat předpoklad existujícího vztahu na všech určených

subškálách, **responzivnost: $Z = 4,548$, $p < 0,001$; podpora autonomie: $Z = 4,073$, $p < 0,001$; náročnost: $Z = 4,376$, $p < 0,001$.** U dimenze responzivnost výchovného stylu matky je patrné zlepšení, avšak u podpory autonomie a náročnosti došlo naopak ke snížení.

V tabulce č. 4 u otce došlo ke statisticky významnému vztahu mezi absolvováním programu Devatero u dvou subškál, a to **responzivnost: $Z = 2,468$, $p = 0,014$; podpora autonomie: $Z = 2,174$, $p = 0,030$,** kdy došlo k zlepšení kladným směrem. U dimenze výchovného stylu náročnost došlo naopak ke snížení a tento vztah s absolvováním programu Devatero není statisticky významný. Tyto předpoklady byly ověřeny na statisticky významné hodnotě $p < 0,05$.

Měření předpokladu druhé výzkumné otázky jsme provedli stejným statistickým testem. Druhá výzkumná otázka zní: **VO2: Existuje vztah mezi účastí v programu Devatero a uplatňovaným výchovným stylem u matky z pohledu otce a účastí u otce z pohledu matky?** Výsledky párového Wilcoxonova testu uvádíme v tabulce č. 5, kde jsou uvedeny výsledky z pohledu matky na výchovný styl otce. V tabulce č. 6 jsou uvedeny výsledky z pohledu otce na výchovný styl matky. V obou případech jde o pohled ve vztahu k absolvování programu Devatero.

Tabulka 5 - Změny ve výchovném stylu u otce z pohledu matky ve vztahu k účasti v programu Devatero

Proměnné		N	M	Me	SD	Z	p
responzivnost	pretest	41	3,09	3,00	0,61	4,856	< 0,001
	posttest	41	3,67	3,60	0,41		
podpora autonomie	pretest	41	2,58	2,40	0,37	2,332	0,020
	posttest	41	2,73	2,80	0,32		
náročnost	pretest	41	2,60	2,60	0,29	5,011	< 0,001
	posttest	41	2,05	2,00	0,29		

Zdroj: vlastní tvorba

Pozn. sloupce N = počet měření; M = průměr; Me = medián; SD = směrodatná odchylka; Z = statistika; p = hodnota.

Při sběru dat byla v druhé části dotazníku uvedena oblast, ve které účastníci uváděli svůj názor na výchovný styl svého partnera. Ptali jsme se matky na její pohled, jak vnímá uplatňování výchovného stylu u otce. Výsledky v měřených škálách byly podrobeny statistickému testu a můžeme podpořit předpoklad, že matka zaznamenala existenci vztahu v subškálách: **responzivnost: $Z = 4,856$, $p < 0,001$, podpora autonomie: $Z = 2,332$, $p = 0,020$, náročnost: $Z = 5,011$, $p < 0,001$** u otce po absolvování programu

Devatero. U dimenzí výchovného stylu rezpozivnost a podpora autonomie se jedná o prokázaný vztah v kladném směru, došlo ke zvýšení naměřených hodnot, ale u náročnosti znovu došlo ke snížení, jako tomu bylo u měření dimenze náročnosti z pohledu otce samotného.

Otec hodnotil výchovný styl u matky před i po absolvování programu Devatero. Odpovědi otce, které jsme přepočítali také na subškály rezpozivita, podpora autonomie a náročnost a podrobili statistickému testu Wilcoxonova, jsou zobrazeny v tabulce č. 6.

Tabulka 6 - Změny ve výchovném stylu matky z pohledu otce ve vztahu k účasti v programu Devatero

Proměnné		N	M	Me	SD	Z	p
rezpozivnost	pretest	41	3,06	3,00	0,49	1,867	0,062
	posttest	41	3,18	3,00	0,61		
podpora autonomie	pretest	41	2,83	2,80	0,30	3,457	0,001
	posttest	41	3,01	3,00	0,21		
náročnost	pretest	41	2,44	2,40	0,24	2,207	0,027
	posttest	41	2,35	2,40	0,28		

Zdroj: vlastní tvorba

Pozn. sloupce N = počet měření; M = průměr; Me = medián; SD = směrodatná odchylka; Z = statistika; p = hodnota.

Z pohledu otce a jeho odpovědí v testu PSI II. určených pro matku u subškál **podpora autonomie: Z = 3,457, p = 0,001; náročnost: Z = 2,207, p = 0,027** se podle výsledků statistického testu jeví předpoklad, že otec zaznamenal vztah mezi absolvováním programu Devatero a výchovným stylem matky v podpoře autonomie a náročnosti. U rezpozivnosti vidíme, že není statisticky významný vztah zaznamenan, avšak dle naměřených průměrných hodnot došlo ke zvýšení kladným směrem. Musíme upozornit na opačný směr vztahu u statisticky významné hodnoty výchovné dimenze náročnost. Statisticky významné výsledky jsou měřeny na hladině statistické významnosti $p = 0,05$.

Třetí výzkumná otázka zní: **VO3: Existuje vztah mezi účastí v programu Devatero a uplatňovaným výchovným stylem u matky a u otce z pohledu dítěte?**

Při sběru dat jsme požádali rodiče, aby předložili dotazníky také svým dětem (9 let a výše). Jak děti odpověděly na vztah mezi výchovným stylem rodičů a absolvováním programu Devatero, se zabýváme ve třetí výzkumné otázce. Jak dítě hodnotilo vztah mezi matčiným a otcovým výchovným stylem před a po absolvování programu Devatero, ukazují výsledky ve spojené tabulce č. 7.

Tabulka 7 – Změny ve výchovném stylu matky z pohledu dítěte ve vztahu k účasti v programu Devatero

Proměnné - matka		N	M	Me	SD	Z	p
responzivnost	pretest	34	3,56	3,60	0,56	1,706	0,088
	posttest	34	3,72	3,80	0,38		
podpora autonomie	pretest	34	2,77	2,80	0,46	0,559	0,577
	posttest	34	2,78	2,70	0,34		
náročnost	pretest	34	2,38	2,20	0,41	1,232	0,218
	posttest	34	2,32	2,20	0,35		
Proměnné - otec		N	M	Me	SD	Z	p
responzivnost	pretest	34	3,32	3,30	0,80	1,717	0,086
	posttest	34	3,26	3,40	0,71		
podpora autonomie	pretest	34	2,59	2,60	0,42	1,634	0,102
	posttest	34	2,68	2,60	0,42		
náročnost	pretest	34	2,74	2,40	0,67	2,368	0,018
	posttest	34	2,54	2,40	0,67		

Zdroj: vlastní tvorba

Pozn. sloupce N = počet měření; M = průměr; Me = medián; SD = směrodatná odchylka; Z = statistika; p = hodnota.

Jak je patrné z výsledků statistického testu lze předpokládat, že děti vyhodnotily vztah mezi účastí rodičů v programu Devatero a uplatňovaným výchovným stylem rodičů jako statisticky významný pouze u subškály **náročnost, a to jen u otce: Z = 2,368, p = 0,018** na hladině statistické významnosti $p = 0,05$. Tento vztah je však v záporném směru, což není očekávaný výsledek. U otce došlo ke snížení také u výchovné dimenze responzivnost. Pouze u podpory autonomie je výsledek v kladném směru, ale není statisticky významný. U matky není ani jedna dimenze výchovného stylu statisticky významná na hladině statistické významnosti $p = 0,05$. Opět i zde došlo ke snížení u dimenze výchovného stylu náročnost. U zbylých dvou dimenzí, responzivnost a podpora autonomie je patrné zvýšení. Zde je nutné upozornit, že děti vyplňovaly dotazníky v domácím prostředí a nebylo kontrolováno, zda rodiče ovlivňují nebo jakkoliv pomáhají dětem s vyplňováním. Na děti mohl působit vliv samotné přítomnosti rodičů.

Součástí testu předkládaného účastníkům výzkumu byl také test na osobnostní dispozice vášeň, vytrvalost a houževnatost. Na existenci vztahu se ptáme výzkumnou otázkou: **VO4: Existuje vztah mezi účastí rodiče v programu Devatero a osobnostními dispozicemi vášeň, vytrvalost a houževnatost dítěte?** Nejprve byl proveden test korelace výsledků v testech před absolvováním programu Devatero. Výsledky jsou v tabulce č. 8.

Tabulka 8 – Vztah mezi houževnatostí dítěte a výchovným stylem rodičů - pretest

pretest		vášeň		vytrvalost		houževnatost	
		rs	p	rs	p	rs	p
matka o sobě	responzivnost	-0,191	0,232	0,131	0,415	-0,070	0,663
	podpora autonomie	0,226	0,156	0,339*	0,030	0,204	0,200
	náročnost	0,327*	0,037	0,002	0,991	0,239	0,133
otec o matce	responzivnost	-0,128	0,427	0,493**	0,001	-0,007	0,966
	podpora autonomie	-0,154	0,335	-0,365*	0,019	-0,270	0,088
	náročnost	0,313*	0,047	-0,056	0,728	0,164	0,305
dítě o matce	responzivnost	0,312	0,072	0,208	0,237	0,286	0,102
	podpora autonomie	0,103	0,560	0,117	0,510	0,122	0,491
	náročnost	-0,224	0,202	0,009	0,961	-0,127	0,473
otec o sobě	responzivnost	-0,604**	0,003	-0,453**	0,003	-0,642**	< 0,001
	podpora autonomie	-0,167	0,297	-0,078	0,627	-0,088	0,586
	náročnost	-0,130	0,419	-0,491**	0,001	-0,197	0,217
matka o otcovi	responzivnost	0,517**	0,001	0,325*	0,038	0,416**	0,007
	podpora autonomie	0,097	0,544	0,336*	0,032	0,073	0,650
	náročnost	0,418**	0,006	-0,362*	0,020	-0,418**	0,006
dítě o otcovi	responzivnost	0,174	0,325	0,195	0,270	0,192	0,277
	podpora autonomie	-0,438**	0,010	-0,227	0,197	-0,371*	0,031
	náročnost	-0,175	0,324	-0,055	0,756	-0,091	0,609

Zdroj: vlastní tvorba

Pozn.: N = počet měření je 41; rs = Spearmanův korelační koeficient; p = signifikance; * korelace je statisticky významná na hladině 0,05** korelace je statisticky významná na hladině 0,01*.

V pretestu můžeme sledovat na vzorku 41 párů rodičů a 34 párů rodič – dítě tyto vztahy mezi mírou responzivností, podporou autonomie a náročnosti u výchovných stylů rodičů a osobnostními dispozicemi vášeň, vytrvalost, houževnatost u dětí. Jde o statisticky významný vztah na hladině $p = 0,05$.

U matky můžeme sledovat pozitivní korelaci vztahu mezi:

- **podpora autonomie a vytrvalost: $rs = 0,339^*$, $p = 0,030$,**
- **náročnost a vášeň: $rs = 0,327^*$, $p = 0,037$.**

Můžeme předpokládat, že čím více se zvýší podpora autonomie, tím se zvýší vytrvalost u dítěte. Jedná se o střední korelaci.

U otce, když hodnotil sám sebe, můžeme předpokládat na vztah mezi responzivností a všemi osobnostními dispozicemi vášní, vytrvalostí, houževnatostí

u dítěte. Jde o statisticky významný vztah na hladině $p = 0,01$. Můžeme se domnívat, že jde o negativní vztah mezi:

- **responzivností a vášní: $r_s = -0,604^{**}$, $p = 0,003$,**
- **responzivností a vytrvalostí: $r_s = -0,453^{**}$, $p = 0,003$,**
- **responzivností a houževnatostí: $r_s = -0,642^{**}$, $p < 0,001$.**

Korelace záporná ukazuje na vztah mezi responzivitou u otce tak, že čím se zvýší responzivnost, tím se sníží vášně, vytrvalost a houževnatost u dítěte. Silný negativní vztah pozorujeme nejvíce u houževnatosti.

Matka hodnotila výchovný styl otce, kde na subškálách responzivnost a náročnost můžeme pozorovat statisticky významnou pozitivní i negativní korelaci mezi:

- **responzivností a vášní: $r_s = 0,517^{**}$, $p = 0,001$,**
- **responzivností a vytrvalostí: $r_s = 0,325^*$, $p = 0,038$,**
- **responzivností a houževnatostí: $r_s = 0,416^{**}$, $p = 0,007$,**
- **náročností a vášní: $r_s = 0,418^{**}$, $p = 0,006$,**
- **náročností a vytrvalostí: $r_s = -0,362^*$, $p = 0,020$,**
- **náročností a houževnatostí: $-0,418^{**}$, $p = 0,006$.**

Čím vyšší bude u matky responzivnost, tím vyšší bude u dítěte vášně, vytrvalost a houževnatost. U dimenze náročnosti je tento pozitivní vztah pouze s vášní. Opačný vztah je u náročnosti s vytrvalostí a houževnatostí. Čím bude vyšší náročnost u matky, tím bude nižší houževnatost u dítěte.

Otec hodnotil dimenze výchovného stylu u matky a výsledky ukazují na vztah mezi těmito dimenzemi a vášní, vytrvalostí a houževnatostí u dítěte:

- **responzivnost a vytrvalost: $r_s = 0,493^{**}$, $p = 0,001$,**
- **podpora autonomie a vytrvalost: $r_s = -0,365^*$, $p = 0,019$,**
- **náročností a vášní: $r_s = 0,313^*$, $p = 0,047$.**

U subškály výchovného stylu podpory autonomie se jedná o snížení. Dimenze výchovného stylu responzivnost a náročnost má kladnou korelaci dle naměřených hodnot.

Pohled dítěte na vztah mezi responzivností, podporou autonomie, náročností u rodičů a vášní, vytrvalostí, houževnatostí u dětí je statisticky významný na hladině

$p = 0,05$ a $p = 0,01$ pouze u otce. Jde o kladný směr korelace u otce. Čím je vyšší podpora autonomie, tím je vyšší vášeň a houževnatost u dítěte:

- **podpora autonomie a vášeň: $r_s = -0,438^{**}$, $p = 0,010$,**
- **podpora autonomie a houževnatost: $r_s = -0,371^*$, $p = 0,031$.**

Tabulka č. 9 ukazuje výsledku statistického testu korelace po absolvování programu Devatero.

Tabulka 9 - Vztah mezi houževnatostí dítěte a výchovným stylem rodičů - posttest

posttest		vášeň		vytrvalost		houževnatost	
		rs	p	rs	p	rs	p
matka o sobě	responzivnost	-0,526^{**}	0,000	-0,249	0,116	-0,504^{**}	0,001
	podpora autonomie	0,386[*]	0,013	0,268	0,090	0,344[*]	0,028
	náročnost	0,156	0,330	-0,128	0,424	0,078	0,628
otec o matce	responzivnost	-0,431^{**}	0,005	0,116	0,472	-0,187	0,242
	podpora autonomie	-0,040	0,803	0,117	0,467	0,095	0,555
	náročnost	-0,414^{**}	0,007	0,034	0,831	-0,241	0,130
dítě o matce	responzivnost	-0,132	0,458	-0,065	0,717	-0,094	0,596
	podpora autonomie	-0,009	0,958	0,129	0,466	0,075	0,673
	náročnost	-0,211	0,231	-0,118	0,506	-0,183	0,301
otec o sobě	responzivnost	-0,464^{**}	0,002	-0,261	0,099	-0,526^{**}	< 0,001
	podpora autonomie	0,204	0,202	0,132	0,410	0,305	0,053
	náročnost	-0,192	0,230	-0,365[*]	0,019	-0,422^{**}	0,006
matka o otcovi	responzivnost	0,274	0,083	0,293	0,063	0,301	0,055
	podpora autonomie	-0,186	0,245	-0,017	0,916	-0,186	0,244
	náročnost	0,333[*]	0,033	0,216	0,175	0,303	0,054
dítě o otcovi	responzivnost	0,413[*]	0,015	0,331	0,056	0,415[*]	0,015
	podpora autonomie	0,000	0,999	0,016	0,927	0,017	0,926
	náročnost	-0,380[*]	0,027	-0,374[*]	0,029	-0,396[*]	0,020

Zdroj: vlastní tvorba

Pozn.: N = počet měření je 41; r_s = Spearmanův korelační koeficient; p = signifikance; * korelace je statisticky významná na hladině 0,05 ** korelace je statisticky významná na hladině 0,01*.

V posttestu můžeme sledovat na vzorku 41 párů rodičů a 34 párů rodič – dítě změny oproti pretestu mezi vztahem subškál výchovných stylů a houževnatostí.

U matky můžeme sledovat pozitivní vztah mezi podporou autonomie s vášní i houževnatostí, ale negativní korelaci u dimenze responzivnosti s vášní i houževnatostí:

- **responzivností a vášní: $r_s = -0,526^{**}$, $p < 0,001$,**
- **responzivností a houževnatostí: $r_s = -0,504^{**}$, $p = 0,001$,**
- **podporou autonomie a vášní: $r_s = 0,386^*$, $p = 0,013$,**
- **podporou autonomie a houževnatostí: $r_s = 0,344^*$ a $p = 0,028$.**

V těchto výsledcích u matky došlo u všech statisticky významných výsledků v posttestu ke zvýšení hodnot oproti pretestu. Můžeme sledovat statisticky významný vztah na hladině $p = 0,05(^*)$ a $p = 0,01(^{**})$.

U otce v posttestu můžeme pozorovat statisticky významný vztah mezi:

- **responzivností a vášní: $r_s = -0,464^{**}$, $p = 0,002$,**
- **responzivností a houževnatostí: $r_s = -0,526^{**}$, $p = 0,006$,**
- **náročností a vytrvalostí: $r_s = -0,365^*$, $p = 0,019$,**
- **náročností a houževnatostí: $r_s = -0,422^{**}$, $p = 0,006$.**

Všechny hodnoty jsou v negativní korelaci, přičemž nejtěsnější vztah vidíme mezi responzivností a houževnatostí. Čím více responzivnosti u otce, tím budou menší hodnoty houževnatosti u dítěte.

V posttestu se vzájemně hodnotili rodiče více méně shodně. Matka hodnotila otce a statisticky významný vztah je dle výsledků mezi:

- **náročností a vášní: $r_s = 0,333^*$, $p = 0,033$.**

V porovnání s pretestem jde o změnu pohledu u matky na otce v tomto směru. Před absolvováním programu Devatero matka hodnotila vztah mezi responzivností u otce a všemi osobnostními dispozicemi u dítěte jako statisticky významné v kladném směru. Více se také odrážela vytrvalost ve vztahu všech výchovných dimenzí.

Otec hodnotil matku, kde statisticky významné výsledky jsou také mezi:

- **náročností a vášní: $r_s = -0,414^{**}$, $p = 0,007$.**

Oproti výsledkům v pretestu jde o výrazně menší statisticky významné hodnoty. U otce je v posttestu u náročnosti záporný korelační vztah, ale v pretestu se jednalo o kladný. Z pohledu otce se po absolvování programu Devatero u matky změnil vztah mezi náročností a vášní u dítěte opačným směrem.

Pohled dítěte na existenci vztahu mezi responzivností, podporou autonomie, náročností u rodičů a vášní, vytrvalostí, houževnatostí u dítěte v korelačním posttestu je statisticky významný a zároveň kladný vztah **jen u otce** mezi:

- **responzivností a vášní: $r_s = 0,413^*$, $p = 0,015$,**
- **responzivností a houževnatostí: $r_s = 0,415^*$, $p = 0,015$,**
- **náročností a vášní: $r_s = -0,380^*$, $p = 0,027$,**
- **náročností a vytrvalostí: $r_s = -0,374^*$, $p = 0,029$,**
- **náročností a houževnatostí: $r_s = -0,396^*$, $p = 0,020$.**

U subškály náročnost je pozorován vztah mezi všemi osobnostními dispozicemi, a to v negativním směru. Čím více bude náročnosti od otce vyšší, tím bude slabší vztah mezi vášní, vytrvalostí a houževnatostí u dítěte.

7 Diskuse

První otázkou, která nás napadla, před zadáním bakalářské práce byla, zda se objevuje souvislost mezi absolvováním rodičovského vzdělávání v programu Devatero úspěšného rodiče (dále jen Devatero) a změnou výchovného stylu rodičů. Náš předpoklad byl, že ano, výchovný styl rodičů, kteří absolvují rodičovské vzdělávání, má vztah s uplatňovaným výchovným stylem. Během programu Devatero mohou rodiče získat nové nástroje a techniky pro komunikaci se svými dětmi pro řešení konfliktů a zvládnutí chování dětí. Také mohou získat nový pohled na výchovu a potřeby svých dětí. Tyto změny mohou vést k úpravě výchovného stylu rodičů a vytváření pozitivnějšího a zdravějšího prostředí pro rodinu. V programu Devatero jsou setkání, ve kterých si rodiče mohou učinit náhled na jejich uplatňovaný výchovný styl, a tento náhled může způsobit změnu osobního přístupu s trvalejším rysem.

První výzkumná otázka zněla, zda existuje vztah mezi účastí v programu Devatero a uplatňovaným výchovným stylem u matky a u otce z jejich vlastního pohledu. Dle provedeného srovnání mezi pretestem a posttestem jsme mohli konstatovat následující. U matky jsou výsledky z jejího pohledu na vlastní výchovný styl, kde můžeme pozorovat předpoklad existujícího vztahu na všech určených dimenzích výchovného stylu responzivnost, podpora autonomie, náročnost. U dimenze responzivnost výchovného stylu matky je patrné zlepšení avšak u dvou dalších dimenzí - podpory autonomie a náročnosti došlo naopak ke snížení naměřených hodnot. Což není očekávaný směr. Mohlo tedy dojít k poklesu výchovného působení v oblasti podpory autonomie a náročnosti vlivem absolvování programu nebo vlivem učení se novým dovednostem, které mohou způsobit neobratnost či nejistotu v nově nabitě zkušenosti? Na tuto otázku nemůžeme s určitostí odpovědět.

U otce došlo ke statisticky významnému vztahu mezi absolvováním programu Devatero u dvou dimenzí výchovného stylu a to responzivnost a podpora autonomie. U obou došlo k zlepšení kladným směrem. U třetí dimenze náročnost nedošlo ke statisticky významnému vztahu a mezi pretestem a posttestem došlo ke snížení průměrných hodnot. Znovu se objevuje otázka, zda otec, po absolvování programu

Devatero, snížil náročnost ve svém výchovném stylu vlivem nových informací a zkušeností.

K podobným závěrům se můžeme přiklonit i u druhé výzkumné otázky, kdy jsme se ptali, zda existuje vztah mezi účastí v programu Devatero a uplatňovaným výchovným stylem z pohledu rodičů na sebe navzájem. U matky můžeme předpokládat, že si u otce všimla vztahu mezi absolvováním programu Devatero a jeho přístupem u všech měřených dimenzích výchovného stylu, a to responzivnost, podpora autonomie, náročnost, po absolvování programu Devatero. U dimenzí výchovného stylu responzivnost a podpora autonomie se jedná o prokázaný vztah v kladném směru, došlo ke zvýšení naměřených hodnot, ale u náročnosti znovu došlo ke snížení, jako tomu bylo u měření dimenze náročnosti z pohledu otce samotného. Můžeme tedy konstatovat, že z pohledu otce na sebe i z pohledu matky na otce ve vztahu mezi uplatňovaným výchovným stylem a absolvováním programu Devatero došlo ke shodě, ale v neočekávaném směru.

Otec zaznamenal u matky existenci vztahu mezi absolvováním programu Devatero a dimenze výchovného stylu podpora autonomie a náročnost na statisticky významné hladině. U responzivnosti vidíme, že není statisticky významný vztah zaznamenán, avšak dle naměřených průměrných hodnot došlo ke zvýšení kladným směrem. Musíme upozornit na opačný směr vztahu u statisticky významné hodnoty výchovné dimenze náročnost. Znovu je zaznamenáno snížení naměřených hodnot. Tento výsledek se opět podobá výsledkům, které uvedla matka, když hodnotila sama sebe. Také zaznamenala snížení dimenze náročnosti s tím, že ona zaznamenala snížení i u dimenze podpory autonomie, kdežto otec toto snížení nezaznamenal. Otec tedy hodnotil výchovný styl matky ke vztahu s absolvováním programu Devatero o malinko lépe, responzivitě, podpora autonomie se zvýšila a náročnost se snížila dle naměřených hodnot. Ke snížení náročnosti došlo u obou rodičů a to z pohledu, když se hodnotili sami a také z pohledu vzájemného. Není to očekávaný výsledek. Pokud bychom přijali předpoklad o vztahu mezi absolvováním programu a snížením náročnosti ve výchovném stylu rodičů, mohlo by dojít k redukci témat probíraných v programu Devatero vztahujících se k nastavování pravidel v rodině, k vyžadování respektujícího vztahu směrem k plnění úkolů a povinností všech členů rodiny.

Pohled dětí na změnu výchovy jejich rodičů nám dle výsledků v testu ukazuje trochu odlišné výsledky. Ptali jsme se, zda existuje vztah mezi účastí v programu Devatero a uplatňovaným výchovným stylem u rodičů z pohledu dítěte. Děti zaznamenaly statisticky významnou existenci vztahu mezi výchovným stylem a absolvováním programu Devatero pouze u otce, a to u výchovné dimenze náročnost. Tady máme neočekávaný směr naměřených hodnot také, protože je opět v záporném směru. Znamenalo by to, že otec po absolvování programu Devatero zmírnil dimenzi náročnosti ve svém výchovném stylu. U otce došlo ke snížení také u výchovné dimenze responzivnost. Pouze u podpory autonomie je výsledek v kladném směru, ale tyto dvě dimenze nejsou statisticky významné. U matky není ani jedna dimenze výchovného stylu statisticky významná na hladině statistické významnosti $p = 0,05$. Také u matky došlo ke snížení naměřených hodnot v dimenzi výchovného stylu náročnost. U zbylých dvou dimenzí, responzivnost a podpora autonomie je patrné zvýšení. Jak bylo uvedeno, tyto výsledky nejsou statisticky významné. Znovu se ukazuje souvislost snížení výchovné dimenze náročnosti tentokrát z pohledu dítěte, kde u otce je a u matky není statisticky významná. Můžeme předpokládat, že absolvováním programu Devatero má vztah na změnu výchovného stylu v oblasti dimenze náročnosti, ale opačným než očekávaným směrem.

Zde musíme upozornit na možné zkreslení odpovědí u dětí z důvodu nekontrolovatelnosti podmínek při vyplňování dotazníků. Dětem předkládali dotazníky rodiče v domácím prostředí a nebylo námi kontrolováno, zda byly děti rodiči ovlivněny. I kdyby je rodiče nehlídali, už samotné domácí prostředí mohlo mít na odpovědi vliv. Také bychom měli brát v potaz, že dotazníky vyplňovaly děti od 9 let výše (průměrný věk 11,62). Podle Čápa (1994) jsou starší děti více kritické k vysoce kladnému emočnímu vztahu a dobrovolnému rozhodování při vyžadování dodržování rodinných pravidel. Ve své teorii výchovných stylů tento přístup popisuje jako osmé pole pro výchovný styl rodiče. Starší děti tento přístup popisují spíše jako slabé stránky rodičů a chtějí se od nich odlišovat (Čáp, 1994).

Responzivnost a podpora autonomie znamená posílení výchovného stylu v oblasti vztahu mezi rodiči a dětmi směrem k respektování důstojnosti dětí, uplatňováním vstřícného jednání, ale také nastavování pravidel, která jsou splnitelná a nejsou přehnaná. Z našich výsledků je patrné, u těchto dvou dimenzích výchovných

stylů obou rodičů, že lze předpokládat vztah mezi nimi a absolvováním programu Devatero spíše v kladném směru, a to z pohledu rodičů samotných, vzájemného pohledu a z pohledu dětí. Ne u všech pohledů jde o statisticky významný vztah. I tak můžeme částečně předpokládat, že jde o směr k autoritativní výchově.

V porovnání s výsledky studie zmiňované v teoretické části Vliv kurzů rodičovství založených na Adlerově metodě na sebehodnocení rodičovského chování, v níž se autoři snažili zjistit, jaký má vliv absolvování kurzů v duchu adleriánské výchovy na rodiče, jsme v souladu s jejich výsledky. Výsledky studie autorů Jody McVittleové a Al M. Best ukazují, že u rodičů, kteří absolvovali kurzy, došlo k významným změnám směrem k autoritativnějšímu chování. Rodiče sice zcela nezměnili svůj rodičovský styl, ale došlo ke změnám směrem k většímu propojení dětí s rodiči a pevnosti v nastavování povinností nebo pravidel a zároveň se snížila míra přísnosti. Vzhledem k současným poznatkům o účincích autoritativní výchovy je důležité, jak uvádějí autoři studie, aby se začalo s podporou rodičů v jejich dovednostech při uplatňování autoritativního rodičovství. Kurzy rodičovství založené na Adlerově filozofii jsou účinnou metodou podpory změny rodičovského chování. Všichni rodiče, ale nejen oni, také vychovatelé pěstouni a učitelé uváděli významné změny ve svém chování a postojích směrem k větší autoritě (McVittie, J., & Best, 2009).

Poslední výzkumnou otázkou, kterou jsme si položili, jsme chtěli zjistit, zda existuje vztah mezi účastí rodiče v programu Devatero a osobnostními dispozicemi, kterými jsou vášeň, vytrvalost a houževnatost u dětí. Měřili jsme tyto dimenze před a po absolvování programu Devatero. V pretestu jsou předpokládány vztahy v obou směrech (kladné i záporné) více u osobnostní dimenze vytrvalost, a to jak z pohledu rodičů sami na sebe, tak i ze vzájemného pohledu. Větší podíl tohoto pozorovaného vztahu je u otce. U osobní dimenze houževnatost dítěte jsme mohli předpokládat existenci vztahu pouze u otce.

V posttestu u matky můžeme sledovat pozitivní vztah mezi podporou autonomie s vášní i houževnatostí. Po absolvování programu Devatero mohlo tedy dojít ke vztahu, zvýšení podpory autonomie u matky a zvýšení vášně a houževnatosti u dítěte. Neočekávané snížení je u responzivnosti matky a vztahu s vášní a houževnatostí u dítěte.

U otce jsou všechny hodnoty v negativní korelaci, přičemž nejtěsnější vztah vidíme mezi rezpozivností a houževnatostí. Čím více bude rezpozivnosti u otce, tím budou menší hodnoty houževnatosti u dítěte.

V hodnocení rodičů sebe navzájem před absolvováním programu Devatero hodnotila matka vztah mezi rezpozivností u otce a všemi osobnostními dispozicemi u dítěte jako statisticky významný v kladném směru. Více se také odrážela vytrvalost ve vztahu všech výchovných dimenzí.

V posttestu jde o výrazně menší statisticky významné hodnoty. U otce je v posttestu u náročnosti záporný korelační vztah, ale v pretestu se jednalo o kladný vztah. Z pohledu otce se po absolvování programu Devatero u matky změnil vztah mezi náročností a vášní u dítěte opačným směrem.

Pohled dítěte na existenci vztahu mezi rezpozivností, podporou autonomie, náročností u rodičů a vášní, vytrvalostí, houževnatostí u dítěte v korelačním posttestu je statisticky významný a zároveň kladný vztah jen u otce. U subškály náročnost otce je pozorován vztah mezi všemi osobnostními dispozicemi dítěte, a to v negativním směru. Čím víc bude náročnost od otce vyšší, tím bude slabší vztah mezi vášní, vytrvalostí a houževnatostí u dítěte.

Při shrnutí výsledků můžeme konstatovat předpoklad, že absolvováním programu Devatero existuje vztah mezi výchovným stylem rodičů a osobnostními dispozicemi dítěte. U subškál rezpozivnost a podpora autonomie můžeme předpokládat vztah kladným směrem a u subškály náročnost naopak záporným směrem. Popsané jevy jsou z pohledu rodičů na svou osobu, rodičů na sebe navzájem a také z pohledu dětí na své rodiče. Absolvováním programu Devatero se může snížit výchovná dimenze náročnost u rodičů. Je to neočekávaný výsledek. U měření korelace mezi výchovným stylem a houževnatostí dítěte je nejzásadnější výsledek poklesu statisticky významných výsledků u vytrvalosti dítěte mezi měřeními před a po absolvování programu Devatero rodiči.

Výzkumná část práce má své limity a možná zkraslení. Při plánování výzkumu bylo velkou překážkou organizování rodičovských skupin tak, aby docházeli oba rodiče. Mnoho rodičů nemělo hlídání pro své děti nebo nemohli docházet po celou dobu devíti setkání. Byl znát vliv postcovidových opatření na pravidelné účasti přihlášených rodičů. Při prvním

setkání jsme rodičům předložili dotazníky a tady mohlo dojít ke zkreslení výsledků, protože rodiče byli v novém prostředí mezi lidmi, které neznali a mohli se obávat hodnocení ze strany lektora, přestože byli ubezpečeni o anonymitě dotazníků. Rodiče také předkládali dotazníky svým dětem v domácím prostředí, o možném zkreslení jsme již hovořili.

Dalším momentem možného zkreslení výsledků je samotný vliv lektora a výzkumníka v jedné osobě, což mohlo mít dopad na vyplňování dotazníku po absolvování programu Devatero. Během devíti setkání se utvořil více osobní vztah mezi účastníky a lektorem programu. Rodiče proto mohli vyplňovat dotazníky po absolvování tak, aby dali najevo lektorovi, že se jim program líbil nebo, že byli spokojeni. Někteří rodiče to i verbalizovali slovně.

Mohlo by se zdát, že jde o malý výzkumný soubor, avšak v souvislosti s časovými možnostmi devíti týdenních setkání programu Devatero a požadavků na menší počet účastníků, nebylo v našich možnostech tento výzkumný soubor navýšit. Musíme však přiznat, že oproti dospělé populaci základního souboru, to není číslo příliš vysoké. Nesmíme zapomenout na další aspekt krátkého časového úseku devíti týdnů, kdy se rodiče seznamovali s novými informacemi, dovednostmi a zažívali první zkušenosti se změnou přístupu. Můžeme si dovolit jen předpokládat, že existuje vztah mezi rodičovským vzděláváním a některými dimenzemi ve výchovných stylech rodičů. Existuje předpoklad, že se rodiče po absolvování programu Devatero více přiklonili k autoritativnímu stylu výchovy.

Podpora rodičovského vzdělávání je důležitá pro zlepšení informovanosti rodičů a podpory jejich rolí. Dovolujeme si některé způsoby podpory uvést. Na celostátní úrovni by se mohlo jednat o zajištění přístupu k relevantním zdrojům a informacím, jako jsou knihy, časopisy, webové stránky, semináře, workshopy a kurzy. Jako vhodná se jeví organizace seminářů a workshopů pro rodiče na témata, které jsou pro ně podstatná a zajímavá. Důležitá je podpora interakce mezi rodiči prostřednictvím setkávání, skupinových aktivit a komunitních programů, aby si mohli navzájem vyměňovat zkušenosti a tipy. Chceme-li podpořit rodiče, kteří potřebují pomoc s řešením specifických problémů, jako jsou poruchy učení, chování nebo emocionální problémy, je nutné zajištění jejich osobní podpory a pomoci. Jedním ze způsobů, jak toho dosáhnout, je

vytvoření kvalitní spolupráce mezi rodiči a školou, aby se vzdělávání dětí stalo úspěšnějším a efektivnějším. Nesmíme zapomenout také na vzdělávání pracovníků ve školství o významu rodičovského vzdělávání a o tom, jak podpořit rodiče v jejich roli. Hlavní úlohou státních institucí je zajištění finanční podpory pro rodičovské vzdělávací programy, které mohou nabízet organizace věnující se této tématice například formou dotací.

Komunikace s dětmi je důležitá a naučit se, jak správně komunikovat s dětmi v různých situacích je právě základní náplní rodičovského vzdělávání. Mělo by zahrnovat různé techniky komunikace, jak poslouchat své děti, jak se vyjádřit, jak řešit konflikty a jak se snažit porozumět tomu, co dítě říká. Je toho hodně, o co se musí rodiče zajímat a postarat ve výchově dětí a patří mezi ně další oblasti jako zdravý životní styl. Rodiče by měli být vzorem svým dětem a podporovat zdravý životní styl, který zahrnuje pravidelný pohyb, zdravou stravu a dostatek spánku. Rodičovské vzdělávání by mělo poskytnout informace o výživě, ovládání stresu a jak pomoci dětem získat zdravé návyky. V oblasti výchovy by mělo zahrnovat různé přístupy a techniky výchovy dětí, aby rodiče měli větší povědomí o tom, jak se chovat a jak se snažit vychovat dítě k odpovědnosti a samostatnosti. Rodiče by měli být schopni pomoci svým dětem rozvíjet emocionální inteligenci, což zahrnuje schopnost rozpoznat a regulovat své emoce, porozumět emocím druhých a komunikovat efektivně. V dnešní době je důležité vzdělávat rodiče o bezpečném a odpovědném používání digitálních technologií. Rodičovské vzdělávání by mělo zahrnovat způsoby, jak pomoci dětem porozumět internetu a vzdělávat je o bezpečném chování v online prostředí.

Velká šíře témat, která jsme zde nastínili, by mohly využít organizace, které se touto problematikou zabývají. Další studie na podobná témata by mohla přispět k propojení úspěchu rodičů s pozorovanými změnami ve výchovných přístupech a chování.

Závěr

Tato bakalářská práce měla za cíl popsat možný vztah mezi rodičovským vzděláváním a výchovným stylem uplatňovaný rodiči a dále popsat, zda změna výchovného stylu by mohla být také spojována v souvislosti v osobnostní dispozici dítěte.

Celý výzkum byl kvantitativního charakteru. Výzkum byl aplikován na účastnících rodičovského vzdělávacího programu Devatero úspěšného rodiče (dále jen Devatero) a účastnilo se jej 41 rodin (matka, otec) a 34 dětí ve věku od 9 let výše. Rodičům a jejich dětem byl předložen dotazník obsahující 32 otázek na základě překladu dotazníku Parenting Style Inventory II od autorek Nancy Darling, Ph. D. a Teru Toyokawa, MA a dotazník houževnatosti od Duckworthové.

Nejdůležitější výsledky tohoto výzkumu:

- můžeme konstatovat předpoklad, že existuje vztah mezi absolvováním programu Devatero a výchovným stylem rodičů,
- u subškál responzivnost a podpora autonomie můžeme předpokládat vztah kladným směrem a u subškály náročnost naopak záporným směrem,
- vztah se jevil z pohledu rodičů na svou osobu, rodičů na sebe navzájem a také z pohledu dětí na své rodiče,
- absolvováním programu Devatero se může předpokládat snížení výchovné dimenze náročnosti u rodičů,
- korelace mezi výchovným stylem a houževnatostí dítěte ukázala nejzásadnější jev poklesu statisticky významných výsledků u vytrvalosti dítěte mezi měřeními před a po absolvování programu Devatero.

Souhrn

Cílem této bakalářské práce bylo popsat možný vztah mezi rodičovským vzděláváním a výchovným stylem rodičů. Dalším cílem bakalářské práce bylo popsat, zda je souvislost mezi osobnostním rysem nazvaným vášeň, vytrvalost a houževnatost a účastí v programu Devatero úspěšného rodiče (dále jen Devatero).

V teoretické části práce byla popsána problematika rodiny, rodinné výchovy, výchovných stylů a jejich určujících faktorů. Mezi základní principy rodiny patří vzájemné uspokojování psychických potřeb a trvalá hloubka citových vztahů. Dítě může prožívat pocit společné budoucnosti a rodiče plánují či se těší na životní cestu dítěte (Matějček, 2017). To, jak to rodiče zvládnou, je závislé také na tom, jak přijmou svoji roli rodiče, o které se zmiňujeme v dalších odstavcích teoretické části práce. Rodičovství není jednostranný vztah mezi dětmi a rodiči. Děti na své rodiče působí a vzbuzují v nich různorodé pocity či reakce a vykřešou z nich mnoho schopností. Jak uvádí autoři Čáp a Mareš (2001), výchova je vzájemné působení, v němž se vyvíjí a formují obě strany výchovného procesu. Rodiče potřebují pro zvládnutí své role informace, které mohou získávat z různých zdrojů. O rodičovském vzdělávání se zajímá mnoho studií a některé z nich byly představeny. Problematikou vyhledávání informací o výchově dětí a rodičovství v sociálním prostředí se zabývala přehledová studie s názvem. Z čeho rodiče čerpají informace o rodičovství. Studie se věnovala zjištění, na jaká témata se rodiče zaměřují, která preferují a zda jsou vhodným zdrojem pro jejich podporu výchovy (Neubauerová 2022). Další studií, kterou jsme představili, byl projekt Vzdělávání dospělých v různých fázích životního cyklu: priority, příležitosti a možnosti rozvoje. Cílem projektu bylo nalézt odpověď na otázku, jak čeští rodiče vnímají rodinné a rodičovské vzdělávání a zda vyjadřují v této oblasti nějaké specifické vzdělávací potřeby (Šedřová 2007). Blízkým tématem k naší práci se zabývala studie Vliv kurzů rodičovství založených na Adlerově metodě na sebehodnocení rodičovského chování. Je to výzkumný projekt Jody McVittleové a Al M. Best. Cílem této studie bylo zjistit, zda absolvování těchto kurzů rodičovství ovlivňuje rodičovské výchovné styly uplatňované v rodinách, a to ve směru k autoritativnějšímu chování (McVittie, J., & Best, 2009).

V teoretické části byla představena studie věnující se osobnostní dimenzi houževnatost a vztahu k výchovným stylům rodičů. Ve studii byl u rodičů měřen výchovný přístup permissivní, autoritativní a autoritářský. Byl porovnáván s výsledky testu houževnatosti. Výsledkem jejich studie je dle autorů pozitivní korelace mezi vnímanou úrovní autoritativnosti otce a houževnatostí u dospívajících dětí. Druhým významným výsledkem bylo zjištění pozitivního vztahu mezi vnímanou úrovní autoritativnosti matky a houževnatostí u dospívajících.

V posledním úseku teoretické části práce byl představen program, který byl podkladem pro výzkumnou část této práce s názvem Devatero úspěšného rodiče.

V praktické části práce byl popsán výzkumný problém a cíl. Byly stanoveny čtyři výzkumné otázky, které sledovaly vztah absolvování programu a výchovného stylu rodičů z vlastního a vzájemného pohledu. Do výzkumu byly přizvány také děti rodičů absolvujících vzdělávací program a vyhodnoceny jejich odpovědi. Poslední výzkumnou otázkou, kterou jsme si položili, jsme chtěli zjistit, zda existuje vztah mezi účastí rodiče v programu Devatero a osobnostními dispozicemi vášeň, vytrvalost a houževnatost u dětí. Měřili jsme tyto dimenze před a po absolvování programu Devatero.

Pro výzkumnou část práce byla zvolena kvantitativní metoda výzkumu prostřednictvím dotazníku Parenting Style Inventory II. a test houževnatosti od Duckworthové. Data byla testována neparametrickými testy. Pro první tři výzkumné otázky byl použit párový test Wilcoxonův a pro poslední výzkumnou otázku Spearmanův korelační test.

Výsledky mohou sloužit pro praktické využití v dalším šíření programu, ale také pro další organizace nabízející rodičovské vzdělávání. Další studie na podobné téma by mohly přispět k propojení úspěchu rodičů s pozorovanými změnami ve výchovných přístupech a chování.

Seznam literatury

- Atkinsonová, R. L. (1995). *Psychologie*. Victoria Publishing.
- Adler, A. (1935). Člověk jaký jest. *Základy individuální psychologie*. Orbis.
- Bakalář, E. (2002). *Průvodce otcovstvím aneb Bez otce se nedá (dobře) žít*. Vyšehrad.
- Baumrind, D. (1991). The Influence of Parenting Style on Adolescent Competence and Substance Use. *The Journal of Early Adolescence*, 11(1), 56-95. <https://doi.org/10.1177/02724316911111004>
- Baumrind, D. (2005). Patterns of Parental Authority and Adolescent autonomy. *New Directions for Child and Adolescent Development*, 61-69. [https:// DOI: 10.1002/cd.128](https://doi.org/10.1002/cd.128)
- Čáp, J. (1990). *Psychologie mnohostranného vývoje člověka*. SPN.
- Čáp, J. (1993). *Psychologie výchovy a vyučování*. Univerzita Karlova.
- Čáp, J. (1996). *Rozvíjení osobnosti a způsob výchovy*. ISV.
- Čáp, J., Čechová, V., & Boschek, P. (2000). *Dotazník stylů výchovy pro děti od 8 do 12 let – manuál*. IPPP ČR.
- Čáp, J., & Boschek, P. (1994). *Dotazník pro zjišťování způsobu výchovy v rodině*.
Psychodiagnostika
- Čáp, J., & Mareš, J. (2001). *Psychologie pro učitele*. Portál.
- Český statistický úřad (2022). *Vývoj obyvatelstva české republiky 2021*
<https://www.czso.cz/documents/10180/165591233/13006922.pdf>.
- Darling, N., & Steinberg, L. (1993). *Parenting style as context: An integrative model*.
Psychological Bulletin, Vol. 113. No. 3, 487-496
- Darling, N., & Toyokawa, T. (1997). *Construction and Validation of the Parenting Style Inventory II*. The Pennsylvania State University: Internal publication. [https://DOI - 10.13140/RG.2.2.22528.87048](https://doi.org/10.13140/RG.2.2.22528.87048)

- Dinkmeyer, D., & McKay. G. (2008). *STEP – Efektivní výchova krok za krokem*. Portál.
- Dostál, D. (2020/2021). Statistické metody v psychologii. *Studijní opora pro rok 2020/21 k předmětům BSMP1, DSMP1, BSMP2 a DSMP2*. Univerzita Palackého v Olomouci.
- Dreikurs, R. (2012). *Děti jako výzva*. Adlerovská psychoterapeutická společnost.
- Duckworth, A. (2017). *Houževnatost. Síla vytrvalosti a vášně*. Jan Melvil Publishing.
- Duckworth, A., Peterson, C., Matthews M. D., & Kelly D. R. (2007). Grit: Perseverance and passion for long-term goals. *Journal of Personality and Social Psychology*, 92 (6), 1087-1101. <https://DOI: 10.1037/0022-3514.92.6.1087>
- Dudova, R. (2007). *Otcovství po rozchodu rodičovského páru*. (disertační práce). Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Katedra sociologie.
- Erikson, E. (2015). *Životní cyklus rozšířený a dokončený. Devět věků člověka*. Portál.
- Fatima, Zeba & Kaur, Birender & Kamran, Tabish & Aftab, Rabia. (2021). *Relationship between Grit and Parenting Style of Mother among Rural Adolescents of Indian Origin*, (1). <https://DOI10.20944/202105.0732>
- Jandourek, J. 2007. *Sociologický slovník*. Portál.
- Gillernová, I. (2004). *Způsob výchovy v současné české rodině z pohledu dospívajících chlapců a dívek* (2). *Psychologické dny 2004*
https://is.muni.cz/el/1431/podzim2016/XS150/um/zpusoby_vychovy_-_gillernova.pdf
- Gillernová, I., Kezba, V., & Rymeš, M. (2011) *Psychologické aspekty změn v české společnosti: Člověk na přelomu tisíciletí*. Grada.
- Gueguenová, C. (2014). *Cesta ke šťastnému dětství*. Rybka Publishers.
- Havlík, R., & Koťa, J. (2007). *Sociologie výchovy a školy*. Portál.
- Hartl., P., & Hartlová, H. (2010). *Velký psychologický slovník*. Portál.
- IN VÝCHOVA. (29.03.2023). <https://in-vychova.webnode.cz/devatero>.

- Lewin, K. (1939). *Patterns of aggressive behavior in experimentally created social climates*. *Journal of Social Psychology*, 10:2 (p.271).
- Maccoby, E. E., & Martin, J. A. (1983). Socialization in the Context of the Family: Parent-Child Interaction. In P. H. Mussen, & E. M. Hetherington (Eds.), *Handbook of Child Psychology: Vol. 4. Socialization, Personality, and Social Development* (pp. 1-101). Wiley.
- Matějček, Z. (1994). *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Portál.
- Matějček, Z. (1994). *Co děti nejvíc potřebují*. Portál.
- Matějček, Z. (2017). *Rodiče a děti*. Vyšehrad.
- Matoušek, O., a kol. (2003). *Metody a řízení sociální práce*. Portál.
- Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. (2011). *Rodiče a rodina v životě dítěte* MUDr. Petra Uhlíková, Služby pro rodinu a děti Sborník příspěvků ze semináře konaného dne 16. srpna 2011, <https://www.mpsv.cz/documents/20142/954480/sbornik.pdf/02763c71-2ae0-819a-f658-9a5d59f1c073>.
- Možný, I. (2002). *Sociologie rodiny*. Sociologické nakladatelství SLON.
- Možný, I. (2006). *Rodina a společnost*. Sociologické nakladatelství SLON.
- Ministerstvo práce a sociálních věcí. (2004). *Národní zpráva o rodině*. <https://www.mpsv.cz/-/narodni-zprava-o-rodine>
- Ministerstvo práce a sociálních věcí. (2005). *Národní koncepce rodinné politiky*. https://www.mpsv.cz/documents/20142/372765/koncepce_rodina.pdf/e94cc331-74ad-b2cb-28fc-0b245438e95b
- Neubauerová, K. (2022). Informační zdroje moderního rodičovství: Z čeho rodiče čerpají informace o rodičovství. *Pedagogika*. <https://DOI10.14712/23362189.2022.2121>
- Nykl, L. (2004). *Pozvání do rogersovské psychologie (Přístup zaměřený na člověka)*. Studium.

- Palonciová, J., Hašková, H., Höhne, S., Kuchařová, V., & Žáčková, L. et. al. (2021) *Bezdětní a postoje k rodičovství*. VÚPSV, (1), 170.
- Parsons, T., & Bales, R. F. (1955). *Family, socialization and interaction process*. Illinois: Free Press of Glencoe.
- Pelikán, J. (1995). *Výchova jako teoretický problém*. Amosium servis.
- Pelikán, J. (2002). *Pomáhat být: otevřené otázky teorie provázející výchovy*. Karolínium.
- Plaňava, I. (2000). *Manželství a rodiny*. Doplněk.
- Rabušic, L. (2000). *Hodnota dítěte*. Demografie: Revue pro výzkum populačního vývoje. Praha: Pedo. 42 (4). 286-290.
- Rogers, C. R. (1998). *Způsob bytí*. Portál.
- Rymeš, M. a kol. (2011). *Psychologické aspekty změn v české společnosti: člověk na přelomu tisíciletí*. Grada.
- Sekot, A. (2006). *Sociologie v kostce*. Paido.
- Sharry, J. (2006). *Řešíme problémy s výchovou dětí a dospívajících*. Computer Press.
- Svoboda, J. (2020). *Lidský vztah a jeho role při řešení problémů*. Jonathan Livingston.
- Sunderlandová, M. (2017). *Věda zvaná rodičovství*. Esence.
- Šedřová, K. (2007). Chtějí se rodiče učit? *Rodinné a rodičovské vzdělávání očima potenciálních účastníků*. Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity. 55 (12), 79 – 92.
- Širůčková, M., & Štěpánková, M. (2008). *Využití principů individuální psychologie ve výchově*. Studijní materiál pro lektory programu Efektivní rodičovství krok za krokem. Centrum pro rodinu.
- Vondráčková, E. (2007). *Hodnocení Kurzu efektivního rodičovství pohledem rodičů, kteří ho absolvovali* [Publikovaná bakalářská práce]. Masarykova Univerzita v Brně.

Seznam tabulek

Tabulka 1 - Číselné statistiky výzkumného souboru	34
Tabulka 2 - Popisné statistiky škál výzkumných metod	36
Tabulka 3 - Změny ve výchovném stylu matky ve vztahu k účasti v programu Devatero	37
Tabulka 4 - Změny ve výchovném stylu otce ve vztahu k účasti v programu Devatero	37
Tabulka 5 - Změny ve výchovném stylu u otce z pohledu matky ve vztahu k účasti v programu Devatero.....	38
Tabulka 6 - Změny ve výchovném stylu matky z pohledu otce ve vztahu k účasti v programu Devatero.....	39
Tabulka 7 – Změny ve výchovném stylu matky z pohledu dítěte ve vztahu k účasti v programu Devatero.....	40
Tabulka 8 – Vztah mezi houževnatostí dítěte a výchovným stylem rodičů - pretest	41
Tabulka 9 - Vztah mezi houževnatostí dítěte a výchovným stylem rodičů - posttest.....	43

Přílohy

1. Abstrakt diplomové práce
2. Abstract of thesis
3. Informovaný souhlas

1. ABSTRAKT DIPLOMOVÉ PRÁCE

Název práce: Efektivita vzdělávacího kurzu Devatero úspěšného rodiče. Perspektiva rodinných vztahů a osobnostních struktur zúčastněných rodičů a jejich dětí.

Autor práce: Mgr. Hana Zuntová

Vedoucí práce: doc. PhDr. Michal Čerešník, Ph.D.

Počet stran a znaků: 65 stran, 101 083 znaků

Počet příloh: 3

Počet titulů použité literatury: 57

Abstrakt: (800 – 1200 znaků):

Tématem bakalářské práce je zjišťování vztahu mezi absolvováním rodičovského vzdělávání v programu Devatero úspěšného rodiče (dále jen Devatero) a aplikovaným výchovným stylem rodičů. Základní cíl práce je zjistit efektivnost programu Devatero ve vztahu k rodičovskému výchovnému stylu a houževnatosti rodičů. Práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. V teoretické části jsou objasněny pojmy rodina, výchovné styly rodičů, rodičovské vzdělávání a představen vzdělávací program Devatero úspěšného rodiče. V praktické části je popsán kvantitativní výzkum, představeny čtyři výzkumné otázky. Pro zodpovězení výzkumných otázek jsme oslovili 81 rodičů, kteří se přihlásili do programu Devatero a absolvovali jej v devíti na sebe navazujících setkáních. Osloveny byly i jejich děti ve věku od devíti let. Účastníkům byly předloženy dotazníky Parenting Style Inventory II od autorek Nancy Darling, Ph. D. a Teru Toyokawa, MA a dotazník houževnatosti od Duckworthové. Nejdůležitějším výsledkem bylo zjištění existence souvislosti mezi absolvováním programu Devatero a výchovnými dimenzemi responzivnost, podpora autonomie, náročnost u rodičů.

Klíčová slova: rodina, výchovné styly, rodičovské vzdělávání, houževnatost, Devatero úspěšného rodiče

2. ABSTRACT OF THESIS

Title: Effectiveness of the Nine principles of successful parent training course perspective on the family relationships and personality structures of the participating parents and their children

Author: Mgr. Hana Zuntová

Supervisor: doc. PhDr. Michal Čerešník, Ph.D.

Number of pages and characters: 65 pages, 101 083 characters

Number of appendices: 3

Number of references: 57

Abstract: (800 – 1200 characters):

The topic of the bachelor's thesis is the investigation of the relationship between the completion of parent education in the Nine principles of successful parent program (hereafter referred to as the Nine) and the applied parenting style of parents. The primary aim of the thesis is to determine the effectiveness of the Nine program in relation to parenting style and parental resilience. The thesis is divided into theoretical and practical parts. In the theoretical part, the concepts of family, parenting styles, parenting education and the Nine Successful Parent Education Program are explained. In the practical part, the quantitative research is described and four research questions are presented. To answer the research questions, we contacted 81 parents who enrolled in the Nine program and completed it in nine consecutive sessions. Their children aged nine and older were also approached. Participants were given the Parenting Style Inventory II questionnaires by Nancy Darling, Ph. D. and Teru Toyokawa, MA, and a resiliency questionnaire by Duckworth. The most important outcome was the existence of an association between completion of the Nine program and the parenting dimensions of responsiveness, autonomy support, and demandingness.

Keywords: family, parenting styles, parenting education, grit, Nine Successful Parents

3. Informovaný souhlas

Byl/a jste osloven/a nabídkou účasti na výzkumném projektu nazvaném **Efektivita vzdělávacího kurzu devatero úspěšného rodiče perspektiva rodinných vztahů a osobnostních struktur zúčastněných rodičů a jejich dětí**. Cílem výzkumu je zjistit, zda absolvování vzdělávacího programu pro rodiče může mít nějaký vztah s uplatňovaným výchovným stylem rodičů. Výzkum je realizován Mgr. Hanou Zuntovou v rámci praktické části bakalářské práce při studiu Psychologie na UPOL v Olomouci. Bude Vám předložen dotazník s 32 otázkami, na které budete odpovídat formou výběru z nabídnutých možností.

Vaše účast je dobrovolná a máte možnost kdykoliv odmítnout. Vaše odmítnutí nebude mít žádné nežádoucí účinky. V případě, že se výzkumu budete účastnit, můžete autora požádat o zpětné vymazání vašich dat. Toto bude možné do pouze do konce února 2023. Po té již budou data analyzována a nebude možné je vyřadit.

Svým podpisem dále vyjadřujete souhlas s tím, že autorovi výzkumu poskytnete následující údaje a že je bude pro účely uvedeného výzkumu zpracovávat: Vaše pohlaví, Váš věk, Vaše vzdělání, Vaše lokalizace bydliště (město, vesnice).

Vaše údaje budou zpracovávány v následujících krocích:

- Přepis dat označených anonymním kódem z papírové podoby do elektronické podoby Microsoft Excel tabulky v počítači, do kterého bude mít přístup pouze autor výzkumu.
- Zpracování dat v elektronické databázi a jejich statistická analýza. Tento krok bude proveden ke dni 1. 3. 2023. V tento den a dny následující již nebude možné zažádat o zpětné vymazání Vašich dat.
- Publikace zpracovaných dat a výsledků analýz v bakalářské práci autora.
- Archivace elektronických dat na USB disku uloženém společně s daty v papírové podobě na zabezpečeném místě, do kterého bude mít přístup pouze autor výzkumu. Data budou archivována do 31. 06. 2028; po tomto datu budou trvale odstraněna.

Souhlasím s účastí na tomto výzkumu a rozumím tomu, co vyžaduje moje účast. Jsem si vědom/vědoma, že je to výzkum v rámci studie pro bakalářskou práci na UPOL Olomouc.

Svým podpisem dávám také souhlas k tomu, aby se mé dítě účastnilo tohoto výzkumu.

Jméno a příjmení dítěte/děti účastníka výzkumu:

Věk dítěte/děti:

Jméno a příjmení účastníka výzkumu:

Matka (partnerka):

Datum: _____

Podpis: _____

Otec (partner):

Datum: _____

Podpis: _____

Autorka výzkumu:

Mgr. Hana Zuntová

Datum: _____